

Йоан и остров Патмос

I. Остров Патмос

Описание на Патмос. — Патмос е малък остров в Егейско море, един от дванадесетте, известни общо като Додеканезки острови, а понякога и Споради. Намира се на около 90 км югозападно от руините на Ефес, които са близо до днешния малоазиатски крайбрежен град Кушадасъ (вижте „Пътешествията на Павел“).

По форма Патмос е нещо като подкова или полумесец, като двата края сочат към континенталната част на Мала Азия. Дълъг е по-малко от 10 мили и широк 6 мили (16 на 10 км). Заема около 12 кв. мили (31 кв. км) земя. Толкова е малък, че е съвсем незначителен, с изключение на факта, че е споменат в първа глава на Откровение. Най-високата му точка, около 800 фута (244 м) над морето, се нарича връх Свети Илия. Вижте илюстрациите срещу стр. 736.

Някога Патмос е имал три пристанища, въпреки че днес се използва само едно, Скала. Това е защитено пристанище, където корабите хвърлят котва в пристанището, вместо да се закрепват на кей. Малки лодки идват до корабите и отвеждат пътници и товари на брега. Веднъж щом слезат на брега, пътниците намират два хотела, които ги чакат да ги настанят, както и няколко таверни и кафенета. 2500-те жители, гърци, са гостоприемни хора.

Островът е планински. Голяма част от него е покрита със скали, а неплодородната земя е начупена и неравна. Патмос изглежда е с вулканичен произход и въпреки че са създадени някои терасовидни градини, продукцията е недостатъчна. Храната трябва да се внася от близките острови. Кладенци и извори осигуряват водоснабдяване за ежедневна употреба и правят ненужен внос на вода, въпреки че някои от съседните острови нямат такъв късмет.

Въпреки че земята не е продуктивна, изглежда, че някога там са растяли няколко палмови дървета, защото островът по-рано се е наричал Палмоза. Днес има няколко борови, маслинови и овощни дървета. Някои от жителите се занимават с риболов на гъби, основното търговско начинание. Други отглеждат грозде, зърнени храни и зеленчуци. Островът отглежда редица кози, което означава, че се осигурява известно количество мляко и млечни продукти. Жените плетат малко.

Има ограничени възможности за заетост, но много от жителите имат роднини в Съединените щати, които изпращат чекове у дома, за да помогнат за издръжката на своите роднини. Остров Патмос някога е принадлежал на Турция, след това на Италия, а сега на Гърция. Хората се разгневиха под турците и се зарадваха, когато италианците ги освободили. Но след Втората световна война островът бил предаден на Гърция.

Патмос е самотен остров. Има няколко магазина, които са здраво построени от камък в старомоден стил; също и малък брой грънчарски изделия. Живописни къщи с плоски покриви, блестящи с варосана боя, се редят по малкото неравни улички по склоновете на хълмовете, от които катерачът може да се наслади на прекрасна гледка към морето и многото острови.

Когато главният манастир е построен през 11-ти век, планът е бил да не се допускат жени на острова. Но това правило е било пренебрегнато, когато рибари и други са дошли да живеят там. По едно време се е казвало, че там живеят само триста мъже и че жените са двадесет към едно. Смята се, че на Патмос има около 300 параклиса; някои от тях са изключително малки и с ограничена употреба. Някога се е казвало, че Патмос е „пълен с монаси и пирати“! Свирепите пирати ги няма, но мирните монаси на Гръцката православна църква са останали.

Патмоският манастир „Свети Йоан“. — През 1088 г. византийският император Алексий Комнин съставя писмен акт или декрет, наречен „Златна була“, с който дава Патмос завинаги на Христодул и онези, които ще го наследят. Те е трябвало да го освободят от всякакви данъци. Някои са убедени, че християнският манастир е построен на мястото, където в древността се е намирал храм на Артемида. Рос публикува откритието на надпис, макар и осакатен, който показва, че древната богиня е била скитската или тавричeskата Артемида. Балсамираното тяло на Христодул е изложено в малка странична стая до манастирския параклис.

Мощните кули на манастирските стени потвърждават убеждението, че манастирът е построен предимно, за да служи като безопасно защитено жилище за монасите от Свети Йоан, а също и като убежище за други жители на островите срещу пирати и подобни нашественици. Твърди се, че Христодул е взел работници от остров Кос, за да помогне за построяването на манастира, който е паметник на автора на Апокалипсиса.

Има един модерен път, водещ по стръмното изкачване от пристанището на Скала, покрай апокалиптична пещера, до манастира. Този път се използва от автобуси и таксита.

Най-важният от всички документи в манастирската библиотека е булата на Алексий Комнин. упълномощаващ основаването на институцията. Дълъг е 2,7 метра и широк около 40 см. Писането е голямо и лесно се чете. Други ръкописи и документи в библиотеката включват издание на Йов от 7-ми век, написано с унциални букви върху пергамент. Този ръкопис е украсен с илюстрации, изобразяващи синовете и дъщерите на Йов и личната история на Йов. Друг ценен експонат е Кодексът на Порфрий, който съдържа по-голямата част от Евангелието на Марк. Хенри Тозър съобщава, че други части от същия ръкопис, съдържащи фрагменти от други евангелия, са открити във Ватикана (шест листа), в Британския музей (четири листа) и във Виена (два листа). (Вижте Хенри Фаншоу Тозър, „ Островите в Егейско море“, стр. 190.) Той го нарича Кодекс N и го идентифицира като ръкопис от кварто от 6-ти век. Има двойни колони и е написан върху разновидност на лилав пергамент, за която се твърди, че е рядка. Имената на Бог и Христос са написани със злато. Манастирът става известен със своите 900 ценни ръкописа и много старопечатни книги.

Монасите от Патмос, подобно на тези от Кипър и много други места, знаят твърде малко за Библията. Някои образовани посетители са се изненадали, че повечето от монасите имат само ограничено образование. Преди век Тишендорф бил изумен, когато открил, че те не разполагат с нито един документ, отнасящ се до текста на Апокалипсиса. (Виж Джеймс Кълрос, Йоан, когото Исус обичаше, стр. 76, бел. ред.)

Манастирските съкровища са добре пазени. Те се състоят от митри, корони, кръстове от различни видове – някои от които съдържат скъпоценни камъни – одежди, свещенически жезли и религиозни картини. Сред ценните притежания на манастира са и високо ценени реликви. Монасите твърдят, че освен тялото на Христодул, те имат различни кости или парчета от кости на други свети мъже от минали епохи. Те пазят обувките и жезла на основателя на манастира. Също така, понякога монасите показват верига, с която, според тях, Йоан е бил вързан, когато е бил затворник.

Апокалиптичната пещера. — На около половината път надолу по хълма от манастира се намира каменна пещера с размерите на малък апартамент. Непотвърдено предание твърди, че това е мястото, където Йоан е живял, докато е бил на Патмос. Днес пещерата е осветена от висящи лампи, а над нея е построен доста голям параклис. В покрива на пещерата има три големи пукнатини, за които монасите казват на посетителя, че са причинени от земетресение, когато Господ е казал: „Аз съм Алфа и Омега, началото и краят.“ Те имат предание

че трите пукнатини представляват членовете на Троицата и считат срещата им в общ център за индикация за единството на Троицата.

На един посетител били показани железни куки, забити в покрива, и му било казано, че леглото на Йоан е окачено на тях. Друго любопитно предание разказва, че каменен перваз по протежение на едната стена е бил бюрото или масата, на която Йоан е стоял, за да пише Откровението. Казва се, че дупка в стената, близо до пода, е мястото, където е поставил главата си, докато е коленичил в молитва, и друга малка ниша, издълбана в каменната стена, на около 60 см от пода, където се предполага, че е поставил ръката си, докато се е повдигал от молитва.

Други интересни характеристики в пещерата са апокалиптичните символи, изрисувани с цвят. върху някога белия таван. Сред тях са седемте ангела, изливащи седемте последни язви от своите чаши, жената, стояща на луната, носеща корона с дванадесет звезди, и звярът от Откровение 13, излизаш от земята. Влагата в пещерата обаче е причинила образуването на мехури и лющене на боята толкова силно, че картините са силно повредени.

На едната странична стена има седем панела, върху които са изписани обещанията към седемте църкви. Извън пещерата, над вратата, има плакуча плоча с цитат от Бит. 28:17, „Колко страшно е това място! Това не е нищо друго освен дом Божий и това е небесната порта.“ Първоначално тези думи са били изречени от Яков след съня му за стълбата, която се простирала от земята до небето. Монасите твърдят, че мястото, където се смята, че Йоан е видял видението си за нещата, записани в Откровението, е било и „небесната порта“ за него.

II. Йоан в изгнание

Йоан на Патмос. — Що се отнася до това дали Йоан е бил заточен на Патмос, са изложени различни мнения. Някои, които не са сигурни, че Йоан е бил заточен на Патмос, все пак признават, че той е бил там известно време и че е написал Откровението там. Въпреки това, К. М. Йонг цитира „Древен латински химн“, озаглавен „Изгнанието на Патмос“, който повтаря силното традиционно вярване:

„През разярения град Рим, от съдийския
престол на Цезар, те влачат
любимия ученик на Христос, светеца със
сребърна коса.“

„Към пусти острови прогонен, с
Бога изгнаникът живее,

И вижда бъдещата слава, за която

разказва Неговите мистични писания.“

(В „Учениците на Свети Йоан Богослов“, стр. 71.)

Викторин, в своя латински коментар (ок. 300 г. сл. Хр.), твърди, че Йоан е бил на остров Патмос, „осъден на труда в мините от Цезар Домициан“ (Коментар върху Апокалипсиса, върху гл. 10:11; ANF, том 7, стр. 353). Рамзи, макар и да вярва, че Йоан е бил изпратен на Патмос като изгнаник, отрича, че на острова е имало мини (вж. WM

Рамзи, „Писмата до седемте църкви в Азия“, стр. 85). Елън Г. Уайт казва, че „Патмос, безплоден, скалист остров в Егейско море, е бил избран от римското правителство за място за заточение на престъпници; но за Божия слуга това мрачно жилище се е превърнало в небесната врата. Тук, откъснат от забързаните сцени на живота и от активните трудове на предишните години, той е имал другарството на Бога, Христос и...“

небесни ангели и от тях той получи наставления за църквата за всички бъдещи времена“ (AA 570, 571).

Преобладаващото свидетелство на по-голямата част от авторитетите в ранната църква подкрепя мнението, че Йоан, синът на Зеведей, наистина е бил изгнаник на Патмос. Както отбелязва епископ Тренч, римляните са смятали за обичайна форма на наказание изгонването на престъпници „или на онези, считани за такива, на скалисти и писти острови“ (Ричард Ченевикс Тренч, Коментар върху посланията до седемте църкви в Азия [1861], стр. 18).

Критично мнение, че Йоан не е бил на Патмос. — Въпреки споменаването на Йоан за тъй като е на Патмос (Откр. 1:9), няколко известни критици оспорват този факт.

Познавайки добре свидетелствата на Тертулиан, Ориген, Евсевий, Йероним и други, Айхорн пише във въведението си към Новия завет:

„Изгнанието на Йоан на Патмос трябва да е просто въпрос на въображение. ... Защото истинската история никъде не казва, че Йоан е бил изгнан на Патмос; и това, което църковната традиция казва по този въпрос, няма друг източник освен Апокалипсиса, тълкуван по непоетичен начин, който е заменил фактите с измислица“; Einleit. II. 367“

(Моисей Стюарт, Коментар върху Апокалипсиса, том 1, стр. 257).

Айхорн допълнително твърди: „Но изгнанието е било наказанието за превръщането на прозелити в християнската религия по онова време; а Патмос е бил много подходящо място за изгнание. Следователно Йоан си въобразява, че това е било направено и с него, което толкова често е било правено на християни, негови съвременници; и по този начин той се поставя в най-пълно уединение, състояние, най-подходящо за видения, каквито разказва Апокалипсисът;“ Einleit. § 190“

(Стюарт, цит. същ., стр. 258).

На тези възражения Стюарт уместно отговаря, като пита:

„... каква по-голяма причина има да се съмняваме, че Йоан е бил в Патмос, когато е видял виденията, описани в Апокалипсиса, отколкото да се съмняваме, че Езекиил е бил край река Ховар, когато е видял видението, разказано в първата глава на неговото произведение? Или че Даниил е бил в Суза, в двореца, в област Елам (Дан. 8:2), когато е видял видението за овена и козела? ...

„Ако Патмос е просто измислено място, защо Йоан би го избрал? Защо не е избрал Синай, Кармил, Хермон или планината на Преображението, където преди това е видял Моисей и Илия от небесния свят да разговарят с Исус? Това са били осветени места, както човек би предположил естествено, и следователно най-лесно биха му хрумнали като подходящи места за откровение. Защо да избере гръцко островче, което нито веднъж не е споменавано другаде във всички свещени книги и едва два или три пъти от всички древни писатели на езическия свят?“

(цит. същ.).

Друг критичен учен, макар и да признава, че Йоан е бил вероятно на Патмос, не успява да

виждат, че е бил там като изгнаник, но смятат, че е бил отведен там с единствената цел виденията да бъдат записани в Откровението.

На този аргумент Стюарт отново казва: „Защо това е било необходимо или особено полезно за Йоан като обект на божествени съобщения, той не ни казва. ...

„Няма основателна причина да се съмняваме, че Йоан е бил на Патмос и е бил там като изгнаник, когато е видял апокалиптичните видения. И така заявява единният глас на древността. Дали този съюз на древните отци зависи от някакво друго свидетелство, освен това, което самият Йоан е дал в 1:9, ние не знаем и не можем да знаем, освен ако по-късно не бъдат представени нови доказателства по този въпрос. Достатъчно е, ако е било показано какво е правилното значение на думите на Йоан.“

(цит. същ., стр. 259, 260).

Животът на изгнаник. — Твърди се, че римляните са използвали два вида изгнание: (1) deportatio,

или доживотно изгнание на някое изолирано място, заедно със загуба на собственост и други права;

(2) relegatio, изгнание за ограничено време или може да е доживотно, без загуба на притежания или права. След като споменава този факт, Стюарт пита: „Кой може да ни покаже, че изгнанието на Йоан не е било от последния клас? Такова е било това на Овидий, както може да се види в неговите

„Тристия“, ii, 135 и сл.; и Тертулиан два пъти прилага *relegatur* към изгнанието на Йоан, „Апология“ 5; „Рецепт срещу еретици“ 36; и Йероним прави същото“ (ор. cit., p. 262).

Въпреки че, както видяхме, Рамзи вярвал, че „в Патмос няма мини“, което може би е било вярно, дори той вярвал, че Йоан е осъден на изключително тежък труд (WM Ramsay, *The Teaching of Paul in Terms of the Present Day*, стр. 61). Той дори нарича затворническия живот на Йоан на Патмос „жива смърт“ (пак там, стр. 61).

Някои предполагат, че Йоан е работил в каменни кариери на Патмос. Въпреки че е възможно такива кариери някога да са съществували, съвременните жители на острова изглежда не знаят нищо за тях. Поне е вероятно от затворниците да се е изисквала някаква форма на тежък труд.

Едуин Р. Макгрегър разказва нещо за страданията, които Йоан вероятно е преживял: „... Той [Патмос] винаги е бил практически изолиран от останалия свят. ... В Римската империя не би могъл да се намери по-жесток затвор за деветдесет и пет годишен човек с напълно развити социални инстинкти, изтънчен морал, култивиран интелект и възвишени религиозни стремежи. Животът му според тиранина Домициан би бил кратък, но мъчителен, изложен на тежките лишения и трудности на такъв изгнаник.

(„Патмос, История на Небесното царство, Истинската църква на Христос“, стр. 263).

От горните твърдения и много други от подобен характер, които биха могли да бъдат представени, изглежда безопасно заключение, че Йоан е бил напълно изолиран по време на изгнанието си и не е могъл да знае много за това, което се случва във външния свят, дори в църквите, които толкова много е обичал. И все пак това преживяване, подобно на това на Йосиф в затвора в Египет, е било отменено от Бог за благословия. Елън Г. Уайт заявява: „Дори в Патмос той е спечелил приятели и е обърнал във вярата“ (AA 573). Всичко, което нечестиви хора и демони са се обединили, за да попречат на свидетелството на Йоан, не е успяло да го предпази от това да бъде чут от грешниците, нуждаещи се от Спасителя. Вижте илюстрацията срещу стр. 737.

Пребиваването на Йоан след напускането му от Патмос. — Изглежда разумно да се доверим на древното предание, че Йоан се е завърнал в Ефес в Мала Азия след освобождаването си от Патмос и е продължил важно служение сред църквите в Мала Азия дълго след смъртта на всички останали апостоли.

В беседа, озаглавена „Кой е богатият човек, който е спасен?“, Климент Александрийски казва: „Чуйте една история, която не е история, а разказ, предаден и поверен на паметта, за апостол Йоан. Защото, когато след смъртта на тиранина [Домициан] той се завърна в Ефес от остров Патмос, той отиде, поканен, в съседните територии на народите, тук, за да назначи епископи, там, за да подреди цели църкви, там, за да ръкоположи онези, които са били определени от Духа“ (xlii; ANF, том 2, стр.

603). Домициан е убит на 18 септември 96 г. сл. Хр. от Стефан, освободен човек.

Когато Нерва го наследил, се казва, че той дал свобода на онези, които били несправедливо затворени от Домициан, и че освободил Йоан и му позволил да живее в Ефес. По това време Йоан бил много стар човек.

Седемте църкви от Откровението

I. Въведение

Седемте града, до чиито църкви Йоан е написал своите известни писма от острова

Патмос се намираше в западна Мала Азия. Два от тях, Ефес и Смирна, бяха големи пристанищни градове. Три, Тиатир, Филадельфия и Лаодикия, бяха центрове на индустрията и

Търговията в районите, в които са се намирали, се е радвала на голям просперитет и икономическо значение. Сардис и Пергам, които преди са били столици на могъщи царства, все още са притежавали голямо политическо значение по времето на Йоан. Целият район, в който са били открити седемте църкви от Откровение, е богат на исторически спомени от ранния християнски период и е играл голяма роля в древната история. В тази кратка статия могат да бъдат споменати само няколко от историческите акценти.

Повечето крайбрежни градове в Западна Мала Азия са основани от анадолски племена, но в ранен период те са били завладени от гръцки колонисти. Поради тази причина Западна Анатолия е притежавала силна гръцка култура в продължение на много векове. През 7-ми и 6-ти век пр.н.е. могъщото Лидийско царство, което е управлявало повече от половината Мала Азия, е имало столица в Сардис, един от седемте града от Откровение. Това царство отстъпва място на управлението на персите, когато Кир побеждава Крез и през 547 г. пр.н.е. превзема неговата крепостна столица, въпреки че е била смятана за непревземаема. През следващите два века гръците от западните крайбрежия на Мала Азия водят непрекъсната, но не съвсем успешна борба срещу персийското владичество, докато Александър Велики не ги освобождава от персийското иго. Много военни действия се наблюдават отново през елинистическия период след смъртта на Александър. Именно през това време е основано богатото царство Пергам. То управлява тази област почти 150 години, докато не е завладяно през 2-ри век пр.н.е. от Рим. В продължение на повече от четири века Рим я управлява като „Провинция Азия“, с Пергам като нейна политическа столица.

Именно през това време някои от градовете, чиито имена са ни добре познати от книгата Откровение, преживяват най-голямата си слава и богатство. Те също така претърпяват огромна религиозна промяна, тъй като езичеството отстъпва място на християнската религия. Апостол Павел вероятно е първият християнски мисионер, който донася евангелието в Западна Мала Азия. Той посещава някои от градовете и няколко пъти по време на различните си мисионерски пътувания (Деяния 18:19; 19:1; 20:17; 1 Тим. 1:3) и живее в един от тях, Ефес, в продължение на три години (Деяния 20:31). От този град евангелието бързо се разпространява в други важни части на Западна Мала Азия. Църквите на поне два от градовете в този район са били облагодетелствани от Павел с лични писма – Колоса, Ефес (вижте Въведение към Ефесяни) и Лаодикия (Кол. 4:16). Друга църква в този район, Хиераполис, е спомената по име (Кол. 4:13).

По-късно Ефес се превръща в продължение на много години в център на богатата служебна дейност на Йоан, докато делото му не е спряно от преследването на християните по време на управлението на Домициан към края на I век. След като е измъчван, възрастният апостол е заточен на Патмос, малък остров в Егейско море (виж стр. 80–85). Именно на вулканичния, скалист Патмос, който се намира на около 55 км от брега на Мала Азия и на около 90 км от Ефес, Йоан вижда във видение историята на християнската църква през вековете до края на времето и именно на Патмос получава божествените послания за седемте църкви (виж Откр. 2; 3).

След като апостолите и другите мисионери положили добра основа през 1 век сл. Хр., Мала Азия се превръща в крепост на християнството в продължение на много векове. Някои известни църковни отци произхождат от западна Мала Азия и там са проведени няколко важни църковни събора. Постепенно обаче източното християнство губи своята жизненост и духовна сила, в резултат на което не е в състояние да устои на решителните атаки на нехристиянски нашественици, които от време на време нахлуват в Мала Азия през Средновековието и накрая завладяват целия район завинаги. Последните, които идват, са турците,

които не само окупираха страната, но и като мюсюлмани изкорениха християнството толкова старателно, че макар в повечето градове да могат да се намерят руини на християнски църкви, само няколко християнски светилища все още се използват днес.

Градовете на седемте църкви се намират в сравнително непосредствена близост един до друг. Разстоянието между която и да е църква и най-близкия ѝ съсед никога не е по-голямо от 80 км (50 мили), а разстоянието между най-северната църква, Пергам, и най-южната църква, Лаодикия, е около 220 км (137 мили) по права линия. „Пътешествията на Павел“ показват, че те са разположени така, че е възможно да се посетят в последователността, дадена в Откровение 2 и 3, без да се връщаме назад. Проходими пътища, свързващи седемте града, са съществували от най-ранни времена, а отлични пътища са били построени през персийския период, както свидетелстват класическите автори. Римляните, които са били известни в целия древен свят като велики строители на пътища, също са подобрили и разширили съществуващата пътна система. Следователно условията за пътуване между седемте църкви са били сравнително добри по времето на апостолите. Но след разпадането на Римската империя пътищата са били пренебрегвани. Векове наред туристите се оплакват от лошото състояние на пътищата в Мала Азия, което прави пътуването изключително трудно и уморително.

Някои от пътищата са трудно проходими за съвременни превозни средства през зимата. Настоящото правителство обаче постига напредък в справянето с тази ситуация.

Западна Мала Азия е регион, благоприятен от природата. Близостта до Средиземно море води до сравнително мек климат. Крайбрежни градове като Ефес, Смирна и Пергам се радват на приятен климат през цялата година. Градове във вътрешността на страната като Лаодикия и Филаделфия, макар и да споделят до известна степен континенталния климат на централната турска планинска област, с известно количество сняг през зимата, въпреки това са достатъчно близо до Средиземно море, за да се възползват от топлите му ветрове през по-голямата част от годината. Страната е планинска, а на някои места много сурова. Земеделието процъфтява. Отглеждат се северни плодове, като череша, ябълки и ягоди, както и маслини и фурми, типични плодове за средиземноморския пояс.

Редица средно големи реки напояват тази област, някои от които имат известни имена в древната история. Една от тях, Меандър, например, тече към морето по такъв криволичещ път, че името ѝ е увековечено в глагола „криволичам“, с който се обозначава криволичето течение на всяка река, като това на Йордан в Палестина.

II. Ефес

Християнската църква в Ефес е първата, която получава писмо от Йоан, докато той беше заточен на остров Патмос. Градът имаше приоритет и в много други отношения. Заедно с Александрия в Египет и Антиохия в Сирия, Ефес споделял честта да бъде един от най-големите и важни градове в източния свят по време на Римската империя. Но най-голяма почит му принадлежала е една от най-големите и известни древни крепости - Артемизия, посветена на богинята Артемида, която римляните наричали Диана.

За разлика от някои други известни древни градове в Западна Мала Азия, Ефес сега се намира в руини, мястото му изоставено. В близост до него се намира само затруднено турско село на име Ая Солук, изопачено име на Хагиос Теологос, „светият богослов“, титла, дадена първоначално на Йоан, а по-късно прехвърлена като име на града. Официалното му име сега е Селджук. Това село се намира на около 56 км южно от Измир (Смирна) и до него може да се стигне по шосе или железопътна линия.

В Селджук могат да се видят руините на древен акведукт, който някога е снабдявал Ефес с вода. На запад от селото се намира свещеният хълм Ефес, чийто връх сега е зает от руините на византийски замък, докато руините на базиликата „Св.

Йоан Богослов се намират на южните склонове на този хълм. Първоначално на това място е имало само малък параклис, където според преданието е бил погребан Йоан, но на негово място е издигната великолепна базилика с дължина 113 м от император Юстиниан (сл. Хр.). 527–565). По красотата и размери тази църква е била превъзходана само от „Света София“ в Константинопол. Тази църква, както повечето други в Мала Азия, сега е в руини, а от мраморните ѝ стени и контрафорси са останали само пълнове.

На югоизток от базиликата „Свети Йоан“ се намира разрушената монументална джамия на султан Иса I, структура с размери 60 на 53 м, построена през 14 век.

Близко до джамията се намира мястото на известния Артемисион, сега дълбока вдлъбнатина в земята, която през части от годината е пълна с вода. Ако Службата за антики не беше поставила там табела, която да привлече вниманието на туристите към факта, че това е мястото на великия храм на Диана, повечето посетители щяха да минат, без да го разпознаят като мястото, където някога се е намирала една от най-известните структури на древността.

Този храм бил толкова старателно разрушен, че самото му място било забравено. От 1863 до 1874 г. Дж. Т. Ууд провеждал разкопки в Ефес от името на Британския музей, като похарчил около 80 000 долара. Основната си цел, да намери Артемисион, той осъществявал след няколко години търсене и след като извадил 132 000 кубически ярда (100 900 кубически метра) пръст. Дори тогава той открил не повече от основните камъни на голямата структура, заровени под 6 м отломки и пръст. Ууд открил, че самият храм е стоял върху платформа, до която се е стигало по десет стъпала, обграждащи я от всички страни. Храмът е бил дълъг 130 м и широк 67 м, покривайки четири пъти площта на известния Партеон в Атина. Той е имал 117 колони (Плиний погрешно казва 127), които са били високи 20 м и с диаметър 2,13 м. Тридесет и шест от тях са имали скулптурирани барабани с човешки фигури в реален размер.

От древни записи научаваме, че бившият храм на Диана е бил в процес на строеж в продължение на 120 години, преди да бъде завършен между 430 и 420 г. пр.н.е. Твърди се, че тази сграда е била разрушена през 356 г. пр.н.е., годината, в която е роден Александър Велики, и след това е била възстановена с по-голям блясък от преди. Известната статуя на Артемида, богиня на лова и плодородието, е стояла във вътрешното светилище на храма. Някои древни писатели казват, че е била направена от черно дърво, частично покрито със злато, но оставяйки главата, ръцете, дланите и краката открити. Други, като градския писар от времето на Павел (Деяния 19:35), твърдят, че е паднала от небето, поради което някои учени смятат, че е направена от черен метеор. Какъвто и да е бил материалът, статуята е била символ на плодородието, поради което Артемида е била изобразявана с много гърди.

Славата на Артемизия се дължи на много фактори. Размерите му и красотата на архитектурата му го правят една от най-славните сгради на древността. Древните го включват сред Седемте чудеса на света. Освен това, множество статуи и други произведения на изкуството, създадени от най-известните художници на гръцкия свят, стояли в Артемизия, са допринесли за неговата слава. Много царе и богати частни лица даряват произведения на изкуството на този храм като дарове за посвещение. На неговите земи се празнуват многобройни празненства, свързани с култа към Диана. Това са поводи за много ядене, пиене и груба неморалност. Най-зрелищните от тези празненства продължават няколко дни през месец Артемисиос (март-април), който е посветен на Артемида.

През този месец много посетители дошли в града и вероятно именно по този повод е избухнал бунтът срещу Павел (виж Деяния 19). Храмът бил известен и като място, което предоставяло право на убежище на политически бегълци, привилегия, високо ценена в древността. Освен това, една от най-богатите и умело управлявани банки в древността се администрирала от свещениците на този храм. Резултатът бил, че в трезорите му били депозирани големи суми пари.

Следователно не е трудно да се разбере, че всеки опит за подкопаване на авторитета и славата на тази институция ще се сблъска с най-решителна опозиция от населението на Ефес и от всички, които са заинтересовани от увековечаването на неговата система. В древни надписи и от градския писар на Ефес градът е наричан *neōkoros*, „пазител на храма“ (Деяния 19:35, RSV), или „пазител“ на великата Артемида, титла, с която ефесяните са били изключително горди. Следователно, когато работата на Павел в Ефес намали финансовите приходи на онези, които се прехранваха във връзка с култа към Артемида, резултатът беше голям шум.

Въпреки че Павел, който беше прекарал близо три години в работа в Ефес, напусна скоро след това бунтът, семето, което той беше посял, донесе изобилна реколта и два века по-късно целият район беше до голяма степен християнизиран (вижте Църквата по времето на Константин). Вследствие на това храмът на Диана губи значението си и когато е опожарен от готите през 262 г. сл. Хр., влиянието му е намалено до такава степен, че не е възстановен.

Мраморните му колони са били съборени и използвани в строежа на християнски църкви, някои от които чак до Константинопол. Това, което е останало от това велико чудо на света, е било използвано от местното население като каменна кариера. Големите му мраморни блокове са били или нарязани и използвани за строеж на къщи, или изгорени на вар. Накрая цялото място е било покрито с отломки и местоположението е било напълно забравено, докато Ууд не го е преоткрил в днешно време.

На кратко разстояние южно от мястото на Артемизия започва разрушеното място на градът, най-големият град в Мала Азия по времето на апостол Павел. Въз основа на наличните доказателства е изчислено, че Ефес е имал население от 225 000 души през II век пр.н.е. Градът се е разраснал значително по време на римския период.

Древен Ефес, разположен на левия бряг на река Кайстер и на малък залив който е образувал естествено пристанище, е бил важен търговски център. Той дължал това си значение не на Кайстер, който не бил нито най-дългата, нито най-важната река в Западна Мала Азия, а на благоприятното си географско местоположение между две най-важни реки, които напоявали богат земеделски район - Меандър на юг и Хермус на север. Поради тази причина в Ефес са се намирали много богати търговски къщи, а оживеният му икономически живот е правил този град един от най-богатите в древността.

Идвайки от Артемизия, древният посетител е влизал в града през Портата на Коресос, от който има само фрагментарни останки. Наблизо са руините на стадиона и тези на гимназията на Ведий — във всеки голям гръцки град е имало по няколко гимназии — където млади мъже са тренирали за атлетическите игри.

Продължавайки по съвременния път, водещ през древния град, човек скоро стига до сравнително добре запазения Голям театър, вероятно най-големият в Мала Азия. Това е била монументална структура, чиито 66 реда седалки са били вградени в западните склонове на планината. Пион. Имаше 24 500 места за зрители. Диаметърът на оркестъра беше около 30,5 м, докато диаметърът на аудиторията беше 198 м. Сцената се е срутила, но...

Подпорните стълбове все още стоят, както и части от скулптурираната задна стена, която в древността е била висока три етажа. Този голям амфитеатър, където са се провеждали политически събрания, е бил сцена на бунта срещу апостол Павел, ярко описан в Деяния 19:23–41. Винаги, когато е трябвало да се реши важен въпрос, хората са отивали в театъра, за да го чуят как се обсъжда и да съобщят решенията си на администрацията. Вижте илюстрацията срещу стр. 353, том VI.

Изграждането на театрални седалки по естествените склонове, където хълмове или планини са имали място за такава цел, е опростило строителството и определено е подобрило акустиката. От най-високия ред седалки на театъра се открива отлична гледка от птичи поглед към останките на древния град и околностите му. На север е криволичето течение на река Кайстер. Малко по-близо, частично скрити от дървета и храсти, се намират масивните руини на църквата „Света Мария“, в която са се провели два известни църковни събора – този от 431 г. сл. Хр. , който официално обявява Мария за Божия майка, и така нареченият Разбойнически събор от 449 г. сл. Хр. .

В подножието на театъра започва Аркадиана, улица с дължина 11 м, основната връзка между центъра на града и древното пристанище на запад. Белият ѝ мраморен под блести на слънчевата светлина. Все още са запазени останки от улици с колонади, които са били осветени през нощта. В края на Аркадиана, където преди се е намирало пристанището, сега има буйни зелени полета, по-плодородни от всички останали в околността, тъй като са били образувани от алувиална почва, носена по река Кайстер. Сегашното крайбрежие на Егейско море се намира на около 5 км по-на запад. Затлачването на пристанището, което древните не са успели да предотвратят въпреки усърдните си усилия, е една от причините за упадъка на Ефес като важен търговски град и за евентуалното му изоставяне.

На запад, зад бившето пристанище, се издига хълмът Астиаг, по чиито склонове е посочена древна структура като традиционния затвор на Павел. Няма обаче надеждни доказателства, че апостолът някога е бил затворен в Ефес. На юг се намира планината...

Коресос, на чийто хребет се намират останките от елинистическия град, чиято стена някога е обграждала Ефес на разстояние от 36 000 фута (около 11 км) и е обхващала площ от 1027 акра (416 хектара).

В долината между планините Коресос и Пион се намират руините на обществените сгради на древния град. Сред тях са голямата агора, „пазарният площад“; Серапеумът, храм, посветен на египетския бог Серапис; библиотеката на Целз; обширните римски бани; акведуктите, които са донасяли вода от планините до града; одеумът, „малка музикална зала“; и други.

Агората, или пазарното място, е била центърът на социалния и икономическия живот на всеки древен град, а размерът на агората в Ефес, от която са разкопани само части, показва колко важен е бил градът. От всички страни е бил ограден от тротоари с колонади, зад които са се намирали магазини. Редица от тях са разкопани, а някои дори реконструирани, така че съвременният посетител може да си представи предишния им вид. Но какъв контраст между миналото и настоящето! Някога това място е било оживеният център на гъсто населен град, в който посетителят е виждал красиви сгради и статуи, както и активен столичен живот. Сега е заобиколен от счупени колони, останки от стени и купчини пръст и отломки, които все още не са разкопани. От оживения и шумен живот, който някога е изпълвал този център на един от най-големите градове в източния свят, не е останало нищо. От голяма каменна арка, издигната в чест на император Август и неговото семейство от двама души...

освободени от Агрипа, няколко големи блока лежат в агората. Надписът или посвещението нарича Август pontifex maximus, или главен първосвещеник, на империята, титла, която по-късно е поета от епископите на Рим.

Южно от агората се намира известната библиотека на Целз, която с течение на времето е съперничала по значение на тази на Александрия. Тя се е състояла от лекционна зала и читалня, заобиколена от ниши, в които са се съхранявали скъпи ръкописи. Руините на тази известна библиотека, основана по времето на Йоан от един от най-богатите граждани на Ефес, впечатляват съвременния посетител.

III. Смирна

Смира, сега Измир, е един от най-красиво разположените градове в Мала Азия. Той се намира в началото на залив, на 64 км (40 мили) навътре в сушата, и има пристанище, добре защитено от околните планини. Фактът, че е пристанищен град, до който имат достъп океански кораби, но е разположен в сърцето на региона, винаги е давал на Смирна предимство пред други градове в Западна Мала Азия и я е правил един от най-важните търговски центрове в този район. Към това може да се добави фактът, че се намира в плодородната долина на река Мелес и че има лесен достъп до вътрешността на страната и до важни градове като Пергам, Сардис и Ефес.

Най-ранното селище е основано на място северно от съвременния град от Анадолският народ, наричан Лелаги. От около 1100 г. пр.н.е. е населен от гръцки колонисти, първо от еолийци, а по-късно от йонийци. Дори когато градът е бил под властта на чужди сили като лидийци, перси или турци, по-голямата част от населението му обикновено е било гърци. Сегашното място на Смирна е избрано от Лизимах, един от генералите и наследници на Александър Велики. В това той проявява добър вкус и остра далновидност. Построена по склоновете на планините, обграждащи източната част на Хермаийския залив, Смирна се е превърнала в един от най-важните, както и живописни градове в Западна Азия.

Климатът е приятен, а богатата растителност добавя чар към пейзажа. Има маслини, кипариси, смокини, нарове и чинари, и дори финикова палма. Основните продукти за износ днес са известните смирнски смокини, тютюн, коприна и добре познатите смирнски килими. Минералите, открити в планините на района на Смирна от древни времена, включват желязо, манган, злато, сребро, живак, олово, мед и антимон. В региона се добиват и меки въглища. В древността друга забележителност на Смирна са били топлите ѝ извори, които са били посещавани от хора, страдащи от артрит. Приемани вътрешно, се е казвало, че водите облекчават чревни проблеми.

Следователно е имало основателни причини, поради които Смирна се е превърнала в богат и гъсто населен град. Всъщност, до края на Първата световна война тя е била вторият по големина град в Мала Азия с население от около 250 000 души. След големия пожар от 1922 г., който почти унищожава града и убива хиляди негови жители, и след като десетки хиляди гърци са прогонени от Смирна през 1922 и 1923 г., населението на града намалява. Но според преброяването от 1970 г. то е било 520 838. Размерът на древното му население не е известен.

Тъй като съвременният град е построен върху древна Смирна, сега са видими само няколко руини. Останки от старите градски стени на Лизимах могат да се видят на няколко места в околностите на съвременния Измир, както и няколко живописни, но разрушени акведукта. Руините на цитаделата, които доминират над пейзажа, са от византийски произход; само долните им части датират от римско и елинистично време. Подобно на повечето древни градове, Смирна е притежавала голям

редица езически храмове, но са открити малко останки. Статуи, които преди това би трябвало да са стояли в тези храмове, понякога се откриват при разкопки за основи на нови къщи.

Най-интересните руини на древния град са тези на агората, или пазарния площад, който е открит в сърцето на съвременния град след Първата световна война. Дълго време археолозите безуспешно търсят агората на Смирна, която е била известна в древността като единствената агора, построена на три етажа. Най-ниското ниво на магазините е било под земята, друг ред магазини е открит на нивото на улицата, а трети ред е бил върху колонадените тротоари, обграждащи целия пазарен площад. След откриването му са извършени разкопки и някои реставрационни работи, което дава на съвременния посетител ярко впечатление за това най-известно пазарно място от древността. Подземните зали и магазини са добре запазени; всъщност някои са в толкова отлично състояние, че биха могли да бъдат използвани в сегашното си състояние. От древните структури на нивото на улицата сега са останали само няколко колони, а всички следи от нивото на втория етаж са изчезнали отдавна.

Древните хора на Смирна били особено горди със своя град като родно място на Омир, най-известният от всички гръцки поети. Много древни туристи посещавали Смирна, за да отдадат почит на паметта на този прочут човек, както биха направили и в други градове, за да се поклонят на известни богове.

Християнската общност в Смирна е преживяла множество и тежки периоди на преследване. Интересно е да се отбележи, че от древни времена името Смирна се тълкува като „смирна“ – горчива, но ароматна смола, добивана от Източна Африка и Арабия, която символизира горчивина и страдание. Съвременните учени дискредитират това традиционно тълкуване в полза на произлизане от Саморна, името на анадолска богиня, която е била почитана в този град. Каквото и да е истинското тълкуване на името на града, исторически факт е, че християните от Смирна са страдали повече от тези от всеки друг град в региона.

Градът е бил често разрушаван, понякога от земетресения, по-често от чуждестранни армии. В християнската епоха е бил завладяван и разграбван от варварските готи, жестоките монголи, свирепите селджуки, ревностните кръстоносци, а в днешно време от кемалистките турци. Като пример за ужасите, преживявани понякога от смирнейците, може да се спомене клането на почти всички жители на града от Тимур (Тамерлан), кръвожадният монголски завоевател от 14-ти век, който построил кула с главите на пленените смирнейци. Дори в днешно време в Смирна са се случили едни от най-големите кланета, като например в борбата между гърците и турците след Първата световна война. Градът многократно е сменял собственика си и са били извършени неописуеми зверства, при които се твърди, че десетки хиляди са загинали.

Християнската общност в Смирна е била подложена на многократни гонения още от времето на Йоан, тъй като известни мъченици са дали живота си в стените на този град. Без съмнение най-прочутият от тях е Поликарп, ученик на Йоан и по-късно епископ на Смирна. Той е изгорен жив (ок. 155 г. сл. Хр.) или на стадиона, или в големия театър, като и двете са посочени като мястото, където е срещнал смъртта си. И все пак неговата смърт и смъртта на други доблестни мъченици донасят много плодове през следващите десетилетия и векове. Смирна се превръща в един от най-силните центрове на християнството в източната половина на Римската империя и е последният град в Мала Азия, поддаден на мюсюлманското завоевание.

До Първата световна война четирима от всеки пет жители са били християни, което доказва колко упорито населението на Смирна е пазило религията си. И все пак тя е споделила съдбата на всички други християнски центрове в Мала Азия и сега е паднала под властта на мюсюлманите.

Когато гърците са прогонени от Смирна от турците, под командването на Кемал паша, през 1922 г. християнската общност там получава смъртоносен удар.

IV. Пергам

Пергам, разположен в широка долина на около 5 км северно от река Кайкус и на около 24 км от морето се е намирал друг от известните градове на Мала Азия. Дворецът, храмовете, театрите, гимназиите и други обществени сгради на древен Пергам са построени на върха и по склоновете на висок хълм. Жилищната част на града се е намирала в подножието му, на мястото в равнината, където се намира и съвременният град Бергама (население около 20 000 души).

Този град е основан от гръцки колонист. Въпреки че не се знае много за ранната му история, изглежда, че е бил важен още през 5 век пр.н.е., както може да се види от факта, че е секал собствени пари още през 420 г. пр.н.е. Повече информация за историята му се знае от 3 век пр.н.е. нататък. По това време Лизимах, един от генералите и наследниците на Александър, депозира държавното си съкровище от 9000 златни таланта в здравата му крепост. След смъртта му през 281 г. пр.н.е. това съкровище е присвоено от неговия пазител Филетер, който се провъзгласява за владетел на Пергам (283–263 г. пр.н.е.). Той става основател на богатата династия на Аталидите, която заема трона около 150 години.

Въпреки че историята на независимото царство Пергам е кратка, то оставя своя отпечатък върху древния свят, а богатството на неговите царе става пословично, подобно на това на по-ранния Крез от Сарди.

Цар Атал I (241–197 г. пр.н.е.) е първият велик владетел на кралството. Той е трябвало да се бори срещу галите, предците на галатяните, известни от Новия завет, които са нахлули в Мала Азия от запад и са се заселили в центъра на Анатолия (вижте Допълнителна бележка върху Деяния 16). Когато галите са окончателно победени през 240 г. пр.н.е.

Атал успял да добави много нови територии към царството си. Когато починал, Пергам управлявал цяла Мизия, Лидия, Кария, Памфилия и Фригия, територия, обхващаща почти половината от Мала Азия. Богатството, което се вливало в Пергам от тези райони под формата на данък, било използвано за разкрояване на столицата до такава степен, че тя се превърнала в един от най-прекрасните градове на своето време. Имала толкова много храмове, театри, гимназии и други монументални обществени сгради, че била провъзгласена за най-богатия град в света.

По времето на Евмен II (197–159 г. пр.н.е.), следващият цар, е основана библиотека, която се разраства до колекция от 200 000 ръкописа. Тази библиотека предизвиква завистта на Птолемей V от Египет (203–181 г. пр.н.е.). Страхувайки се, че скоро ще надмине библиотеката на Александрия, той налага ембарго върху папируса, най-разпространеният материал за писане в древния свят. Тъй като Египет е единствената страна, в която са се произвеждали папирусови свитъци, той се надява по този начин да ограничи производството на книги в чужди страни. Тази извънредна ситуация се превръща в благословия под прикритие, защото кара букмейкърите от Пергам да изобретят пергамент, най-добрият материал за писане, произвеждан някога. Пергаментът е фина кожа, изработена от кожата на млади животни, като телета, агнета или ярета, чрез рафиниран процес на дъбене. Той има предимства пред обикновената кожа, която също е била използвана като материал за писане от древните. Тъй като този нов материал за писане е изобретен в Пергам, той получава името пергамен на гръцки и пергамен на латински. От тези думи,

съвременните Pergament на немски, parchemin на френски, pergamin на испански и pergament на английски са производни.

Библиотеката на Евмен по-късно е преместена от Пергам от Марк Антоний и е подарена на Клеопатра. При арабското завладяване на Египет тя е унищожена, заедно с много други книжни колекции от древния свят.

Също по времето на Евмен II е издигнат великият Олтар на Зевс, шедьовърът на известните произведения на изкуството в Пергам; за това ще стане дума повече по-късно. Едно от най-внушителните технически съоръжения, датиращи от неговото царуване, е акведукт за пренасяне на вода под налягане до акропола в Пергам. Тази вода идва от планински извори, разположени по-високо от хълма на акропола в Пергам, посредством тръбопровод с дължина няколко мили, пресичащ равнината, в която е разположен градът. Никога в древността не е правено подобно амбициозно дело, нито е било имитирано в продължение на векове. Останките от този акведукт са все още видими.

Евмен II е последван само от още двама царе, Атал II (159–138 г. пр.н.е.) и Атал III (138–133 г. пр.н.е.). Причината Пергам да престане да бъде независимо кралство е, че последният монарх, голям почитател на Рим, завещава царството си на римляните. Те го поемат след смъртта му и до 129 г. пр.н.е. организират част от него като провинция Азия, със столица Пергам. Въпреки че с течение на времето Пергам губи част от славата си в полза на Ефес и Смирна и накрая Ефес става столица на провинцията, въпреки това той остава в продължение на векове един от най-прочутите и богати градове в Западна Мала Азия.

Християнска църква е основана в Пергам по време на апостолската епоха, както е посочено в третото писмо, намиращо се в книгата Откровение (гл. 2:12–17). Това писмо споменава добрите качества на църквата и факта, че Антипа, верен мъченик, е бил убит в този град, но също така строго порицава християните от Пергам за толерирането на идолопоклонство и неморалност в църквата. Градът се превръща в християнски център и запазва тази позиция в продължение на векове. През 1304 г. сл. Хр. е завладян от селджуците, а 32 години по-късно от Сюлейман. Оттогава е турски и постепенно намалява по размер до незначителния град, който е сега.

От 1878 г. насам германското правителство периодично извършва разкопки сред руините на Пергам, главно на акропола. През тези години е разкрита обширна площ, която дава на съвременния посетител добра представа за разположението на древния град. Описанията на различните храмове, посветени на Зевс, Дионис, Атина, Деметра и други богове, както и описанията на руините на царския дворец, на различните театри, гимназии и други обществени сгради биха станали досадни. Ще бъдат описани накратко само две от най-известните структури в Пергам, като и двете са обявени от различни библейски коментатори за „престол на Сатана“, споменат в писмото на Йоан до Пергам (Откр. 2:13). Една от тези структури е вече споменатият олтар на Зевс, построен от Евмен II през II век пр.н.е., а другата е Асклепионът, една от най-известните древни болници.

Олтарът на Зевс е бил не само огромна структура, широка 37 м и висока 12 м, но и шедьовър на изкуството и архитектурата. Той се е състоял от двуетажна зала, построена във формата на подкова, като долната част е покрита с красиви скулптурни релефи, изобразяващи войната между Пергам и галите. Горните части са били оформени от колонади. Тази прочута олтарна структура естествено е образувала голяма

привличане към града, а някои коментатори са го смятали за „престолът на Сатана“, за който говори авторът на откровението. К. Хуман, първият разкопчаващ Пергам, открива този олтар и изважда неговите скулптурни каменни плочи от византийските градски стени, в които те са били включени по-късно. Целият този материал е транспортиран до Берлин, където целият олтар е реконструиран в „Музея на Пергам“ и за щастие не е унищожен от опустошенията на Втората световна война. След войната е демонтиран от руснаците и е транспортиран на изток, но по-късно е върнат. Вижте илюстрацията срещу стр. 737.

Другата голяма и известна забележителност на Пергам, смятана от някои коментатори за „престолът на Сатана“, споменат в Откровение, е Асклепионът, голям комплекс, посветен на Асклепий, богът на лечението, един от четирите главни богове на Пергам. Този голям комплекс, до който множество болни хора пътували от големи разстояния, за да намерят облекчение от своите болести, е разкопан от 1928 г. В него са открити руините на няколко сгради, като зали, в които са били държани пациентите и са получавали водни процедури, амфитеатър, където са били забавлявани, и подземни помещения, където са били приспивани, за да получават в сънищата си божествени послания за лечението, което трябва да получат. Накрая, той е съдържал и кръгъл храм, в който пациентите са оставяли своите дарове, преди да напуснат комплекса, точно както съвременните пациенти плащат сметките си в офиса на болница, преди да бъдат изписани. В двора на този Асклепион се намира паметник с двете релефни змии на Асклепий, символ на медицинската професия, който се използва от древни времена до наши дни.

Най-известният лекар от древността, Гален (ок. 130 г. – ок. 200 г. сл. Хр.), е роден в Пергам и се е обучавал в медицинската професия в неговия Асклепион. Той е учил допълнително в Смирна, Коринт и Александрия. Неговото влияние в областта на медицинската наука се е усещало силно през Средновековието, а неговите писания показват, че лекарите от неговото време са имали известни научни познания за функциите на човешкото тяло, както и за лечебната сила на някои лекарства и терапевтични методи на лечение.

V. Тиатир

Тиатир е бил древен лидийски град, разположен на река Лик, приток на Херм. северната част на Лидия, но толкова близо до границата с Мизия, че дори древните често погрешно са го наричали мизийски град. Ранната му история не е добре известна, освен че е бил свещен град на лидийския бог на слънцето Тиримнос, изобразяван редовно като бог на кон. До 3 век пр.н.е. градът очевидно е западал и е основан наново от Селевк Никатор (305–281 г. пр.н.е.), който го колонизира с гърци. Оттогава нататък Тиатир остава един от по-малките елинистични градове в Западна Мала Азия. Въпреки че се превръща в търговски център на долината Лик, той никога не е бил метрополис като Ефес, Смирна или Пергам.

Тъй като градът изглежда се е радвал на доста спокоен и мирен живот през по-голямата част от Съществуването му, историята му е доста безцветна в сравнение с историята на градове като Смирна или Ефес. Най-близкият Тиатир, въввлечен във война, е бил през 190 г. пр.н.е., когато Антиох Велики е разположил военните си сили в този град в очакване на среща с римската армия. Последвалата битка между него и Сципион обаче се е състояла при Магнезия, на около 120 км южно-западно от Тиатир, и по този късмет градът е избегнал щети.

Древният град е погребан под Акхисар, град с население от 46 167 души през 1974 г., чиято основна индустрия сега е производството на килими. Турското име Акхисар, „Белият замък“, идва от белите руини на средновековен замък, които се намират близо до съвременния град. В този град никога не са провеждани научни разкопки, но при разкопки, извършвани от жителите на града за полагане на основите на къщите им, често са откривани древни артефакти. По този начин са излезли наяве множество надписи, които са попаднали в различни музеи.

Древна Тиатир е била град на гилдии. В никой друг град в Западна Азия различните занаятчийски не са били организирани в добре дисциплинирани гилдии, както в този град. Сред тях гилдията на бояджиите е заемала най-видно място. Бояджиите от Тиатир се били научили да правят пурпурно багрило от корен на брашно, вместо от миди, както се е правил в други центрове за производство на пурпурно боядисване в древния свят. Това пурпурно багрило, сега наричано турско червено, е позволило на бояджиите от Тиатир да се конкурират успешно с други центрове за производство на багрила. Лидия, една от първите обърнати във вярата на Павел във Филипи, е наречена „продавачка на пурпурни дрехи от град Тиатир“ (Деяния 16:14). Очевидно този анадоолски град е имал търговски агенти в чужди страни като Македония, в която се е намирал Филипи.

Древна Тиатир е притежавала храм, посветен на божество, наречено Самбате, в който пророчица, изпълняваща длъжността, е давала оракули. Някои библейски коментатори смятат, че думите на Йоан за „Йезавел, която нарича себе си пророчица, за да учи и да съблазнява слугите ми“ (Откр. 2:20), се отнасят до тази пророчица, даваща оракули, в храма на Самбате. Правилността на това тълкуване обаче е съмнителна и е също толкова несигурно дали У. М. Рамзи е прав, като вижда препратки в това четвърто писмо от Откровението (гл. 2:18–29) към християнските членове на определени гилдии, които се подчиняват на правилата. Той смята, че много членове на църквата все още са живели под дисциплината на съответните си гилдийни организации, към които са принадлежали, преди да станат християни, и че са продължавали да участват в някои от неморалните и съмнителни практики по време на празненства и други събирания.

Че църквата в Тиатир е загубила чистотата си и е преживяла проблеми в ранните векове на християнската ера, става ясно от забележката на църковния отец Епифаний, който твърди, че в началото на 3-ти век целият град и околностите му са прегърнали монтанистката ерес. Иначе не се знае много за историята на християнската църква в този град, чието духовно състояние се е превърнало в прообраз на падналата църква на цялото Средновековие.

VI. Сардис

Близо 80 км източно от Смирна и 5 км южно от река Хермус се е намирал Сардис, столицата на Лидийското царство. Неговият акропол е бил построен върху откос на северните склонове на планината Тмол, към който река Пактол, приток на Херм, е образувала естествен ров от двете страни. Най-ранният град е лежал изцяло в здрави защитни стени на хълма на акропола, но по-късно се е разширил до равнината в подножието му.

Градът се появява за първи път в историята като столица на Лидийското царство през 7 век пр.н.е. Именно тук, приблизително по това време, монетите са изобретени и използвани като пари за първи път в историята. Така древните лидийци са получили честта да създадат изобретение с трайно и световно значение.

Върху историята на Лидийското царство и завладяването на Сарди от Кир Велики вижте том III на този коментар, стр. 50–54. След завладяването му от Кир, Сардис,

горда и богата столица на царство, се превръща в седалище на персийски сатрап, а в двореца, в който някога са живели приказно богатите царе на Лидия, персийските сатрапи се установяват. Около 500 г. пр.н.е. Сарди преживява първата си голяма трагедия, когато йонийците се вдигат на бунт срещу персийското владичество и опожаряват долния град. Дарий Велики е разгневен и иска да отмъсти за това престъпление. Той нарежда на слугите си да му напомнят всяка сутрин за пожара в Сарди. Персийските войни срещу Гърция са резултат от гнева на Дарий и именно от Сарди Артаферн, братът на Дарий, започва първата персийска кампания срещу Гърция през 490 г. пр.н.е. Сарди е и седалище на Кир Млади, който като сатрап води известната битка при Кунакса през 401 г. пр.н.е. срещу брат си Артаксеркс II, след което Ксенофонт и неговите 10 000 гърци получават безсмъртна слава.

Градът често сменял собственика си след персийския период. Александър Велики го превзел през 334 г. пр.н.е., а Антигон, един от неговите генерали, го превзел отново 12 години по-късно. От 301 г. пр.н.е. Сардис бил в ръцете на Селевкидите повече от 100 години. Именно през този период акрополът бил превзет по същия начин, както е бил по времето на Кир. През 218 г. пр.н.е., по време на обсада от Антиох Велики, критски войник прекачва стената и отваря града за обсаждащите сили.

През 190 г. пр.н.е. градът става част от Пергамското царство за около 60 години. Когато това царство е превзето от римляните през 133 г. пр.н.е., Сардис споделя съдбата му, вече загубил голяма част от значението си в полза на градове като Ефес и Смирна. През 17 г. сл. Хр. е силно повреден от земетресение, но Тиберий помага за възстановяването му, като го освобождава от данъци за пет години и му предоставя допълнителни средства. За пореден път Сардис преживява период на просперитет и след разпадането на римската провинция Азия през 295 г. сл. Хр. отново става столица на Лидия. Градът попада последователно под управлението на византийските императори, арабите и турците. През 15 век и след това акрополът е изоставен и Сардис постепенно се превръща в село. След променящи се съдби през вековете, Сардис е сринат от земетресение през 1595 г. След това населението намаляло, докато не останали само номади. Градът, който някога е бил столица на едно от трите водещи царства на древния свят (Лидия, Вавилон и Египет), се превърнал в купчина руини.

Преди да започнат разкопките, корозивните сили на природата бяха дълбоко разкъсали стените на хълма на Акропола и по този начин оголи разрушени стени и неидентифицирани структури. Две стърчащи колони бяха всичко, което можеше да се види от големия храм на Артемида, богинята майка на Мала Азия, чието поклонение донякъде наподобяваше това на Артемида (на латински, Диана) от Ефес.

Този храм е бил разрушен и дълбоко покрит с отломки, когато американска експедиция от Принстънския университет, ръководена от Х. К. Бътлър, започва разкопките си (1910–1914, 1922). Само върховете на две от многото му колони са стърчали от почвата, като по този начин са разкрили на изследователите мястото на древния храм. След като са премахнали 15-метров слой отломки и почва, целият храм е бил разкрит и долните му части от зидарията са били сравнително добре запазени. Много от колоните му са били открити да стоят на около половината от първоначалната си височина. Следователно можем да си съставим точна картина на плана на земята и структурните детайли на този велик храм, който е бил с размери 100 на 50 м. Колоните са били приблизително със същия размер като тези на Артемизия Ефеска, а две от тях все още стоят на първоначалната си височина от 20 м, с капители на мястото си. Много от другите са...

запазени на височина около 9 м. Изградени от барабани с диаметър около 2,13 м, колоните се опират на основи, които съдържат изящни скулптурни мотиви на листа, всеки различен от останалите.

До този храм се намират останките от малка тухлена църква от периода след Константин. Не са останали следи от църквата, до която е било адресирано писмото на Откровителя.

Сардис от времето на Йоан все още е бил в процес на възстановяване, след като е бил разрушен от земетресението през 17 г. сл. Хр. Славата му сякаш вече е изчезнала, когато той напомнил на християнската общност там, че градът има име или репутация, че е жив, докато в действителност е мъртъв (Откр. 3:1). Градът обаче се възстановил и до 200 г. достигнал върха на своя растеж и площ, с население, оценено на над 100 000 души. Той бил провинциална столица под управлението на Рим.

От 1958 до 1971 г. в Сардис са проведени разкопки от университетите Харвард и Корнел, съвместно с други организации, под ръководството на Г. М. А. Хауфман. При тези разкопки са открити много произведения на изкуството, други предмети и надписи, които хвърлят светлина върху живота на града от предлидийския до ислямския период. Много сгради са разкопани, а няколко частично реставрирани, включително гимнастически салон и голяма синагога.

Сегашното турско село на това място носи известното древно име, само в леко променена форма, Сарт.

VII. Филадельфия

Филадельфия е била разположена на река Когамус, южен ръкав на Хермус.

Град във вътрешността на Анатолия, разположен на около 120 км източно от Смирна, е построен върху тераса на 198 м над морското равнище по най-източните склонове на планините Тмолус. Зад града се намират вулканични скали, образувани в исторически времена, въпреки че не са запазени писмени сведения за вулканична дейност. Както и в други вулканични райони, почвата около Филадельфия е най-плодородна, в резултат на което едни от най-добрите лозя в Западна Мала Азия се намират в близост до този град.

Филадельфия е най-младият от седемте града, до които са адресирани писмата от Откровението. Основан по време на управлението на цар Атал II Филадельф от Пергам, той получава името Филадельфия, „Братска любов“, в чест на лоялността на цар Атал към по-големия му брат Евмен II, който го е предшествовал на трона на Пергам.

Филадельфия е наричана с различни имена. През 1 век сл. Хр. е преименувана на Неокесария в чест на император Тиберий, който е съдействал за възстановяването на града от разрушителното земетресение от 17 г. сл. Хр. По-късно се връща към предишното си име, а по времето на Веспасиан добавя името Флавия на името на императорското семейство. Известна е като Филадельфия, когато Йоан пише писмото от Откровението (гл. 3:7-13) до църквата в този град.

Съвременното име на наследника на Филадельфия е Алашехир. Някои посетители, подведени от недостатъчни познания по турски, обясняват това име като съкращение от Аллах-шехир, „градът на Бога“. Името всъщност означава „червеникавият град“ заради червеникавия цвят на вулканичната почва, върху която е построен градът.

Тъй като Филадельфия се намирала на главен път между горна Фригия и Смирна, тя станала важен град във вътрешността на страната и натрупал достатъчно богатство, за да построи разкошни храмове и други величествени обществени сгради. Поради тази причина древните писатели наричали Филадельфия Малката Атина. И все пак тя никога не е получила политическото, икономическото или религиозното значение, което притежават някои от другите вече описани градове.

Християнството изглежда е навлязло във Филадельфия през апостолския период, както трябва да се заключи от факта, че Откровението включва писмо до църквата в този град.

Иначе нищо не е известно за ранната история на тази църква. В по-късни времена Филадельфия става седалище на епископ, а през 13 век е християнски център на цяла Лидия, като е резиденция на архиепископ. През следващите векове тя се явява като крепост на християнството, с много морална сила, за да устои на нашествието на варварски народи, които многократно са завладявали Мала Азия. Гражданите на Филадельфия са имали всички основания да се гордеят с историята си в това отношение.

Те успешно издържали обсадата на селджуците през 1306 г. сл. Хр. и принудили врага да се оттегли, като отново останали непобедими през 1324 г. сл. Хр. , когато селджуците направили втори опит да превземат града. Никой друг град в Мала Азия не можел да се похвали с такава доблестна история. И все пак, след дълга съпротива, градът паднал под турците през 1390 г. сл. Хр. и след това бил завладян от Тимур (Тамерлан) през 1402 г. Филадельфийците не могли да се съпротивляват на свирепите монголски орди на Тимур, въпреки че оказали героична съпротива. Градът бил превзет с щурм и Тимур построил стена от труповете на храбрите жертви на Филадельфия, както бил построил кула от черепите на пленените смирнейци по време на обсадата на нещастния им град.

Мястото, където се е случило това ужасяващо събитие, все още е посочвано от жителите на Алашехир.

Тази катастрофа не унищожи нито волята на филадельфийските християни за оцеляване нито угаси решимостта им да останат верни на религията си. Изглежда, че са били наясно с наставлението да пазят това, което имат, за да не вземе никой короната им (Откр. 3:11). Дори когато цялата страна в крайна сметка е превзета от турците и християнството в Мала Азия умира бавно, но сигурна смърт, Филадельфия остава, подобно на Смирна, християнски град. Забележително съвпадение е, че двата града, Смирна и Филадельфия, които запазват християнския си характер и население по-дълго от всички други градове в Мала Азия, са същите градове, чиито църкви са били толкова чисти и безупречни по времето на Йоан, че писмата, написани до тях, са единствените, които не съдържат думи на укор.

В края на Първата световна война по-голямата част от населението на Алашехир все още е християнско. След това обаче градът споделя съдбата на Смирна и през 1923 г. християнското му население е прогонено от кемалистките турци. Поради тази причина съвременният посетител открива в този град само разрушените контрфорси и стени на голяма катедрала, в центъра на града до добре поддържана мюсюлманска джамия, и чува вместо камбаните на християнска църква, призова на имама за молитва от височината на минаре.

Посещението на старата Филадельфия е не само тъжно преживяване за християнски посетител, но и носи разочарование на археолога, който търси останки от славното минало на града. Той открива мизерните останки от старата градска стена, обиталище на щъркели, обрасли с плевели и трева. Остават няколко неидентифицируеми руини, но нищо от славните храмове, величествените гимназии и големите театри от древността, чрез които Филадельфия някога е спечелила името Малка Атина. Разрушителната работа през изминалите векове е била толкова щателна, че почти не може да се открие следа от предишното му величие.

VIII. Лаодикия

На близо 160 км източно от Ефес се намирала Лаодикия, последният от седемте града, до чиито църкви Йоан адресирал писмата, открити в Откровение. Тя се намирала в долината на

река Лик, която тече между планини, издигащи се на височина от 8000 и 9000 фута (2440 м и 2740 м). Тази река Лик във Фригия, приток на река Меандър, не бива да се бърка с Лик, на който се е намирала Тиатир, приток на Херм. Лаодикия е била недалеч от фригийския Лик на надморска височина от около 800 фута (около 250 м), на главния път от Ефес до Ефрат. Основана е вероятно от Антиох II (261–246 г. пр.н.е.), един от селевкидските владетели от елинистическата епоха, който кръщава града на Лаодика, сестра и съпруга си, и го населява със сирийци и евреи, преселили се от Вавилония. През първия век от съществуването си Лаодикия е незначителен град, но значението ѝ бързо нараства след образуването на римската провинция Азия през II век пр.н.е.

Разположена в страна, където са се отглеждали големи стада черни овце, Лаодикия се превърнала в търговски център за лъскава черна вълна и за черни дрехи местно производство. Както вълната, така и дрехите били изнасяни в много страни. Градът бил известен и като център за износ на известния фригийски прах за очи, както и като силен финансов център с няколко големи банки, които привличали много богати. Освен това, градът се сдобил със слава, че е близо до храма на Мен Кару, където се е провеждало известно медицинско училище.

По този начин Лаодикия е била известна по римско време като един от най-богатите градове на Изтока. Император Нерон го нарича „един от прочутите градове на Азия“, когато предлага на лаодикийците финансова помощ за възстановяването след силно земетресение, което го разрушава през 60 г. сл. Хр. Гордите и богати граждани обаче отказват тази помощ и казват на потенциалния си благодетел, че имат достатъчно финансови ресурси, за да възстановят града си без външна помощ.

Познаването на историята на Лаодикия, на нейното богатство и основни продукти допринася за значението на някои твърдения в писмото на Йоан, адресирано до християнската общност (Откр. 3:14–22). Членовете ѝ чувствали, че са „богати и се обогатили“ и „нямат нужда от нищо“, докато в действителност били духовно „окаяни, нещастни и бедни“ (ст. 17). Но Господ ги посъветвал да не се уповават на златото на банките си, а „да купят от Мене злато, пречистено в огън, за да се обогатят“ (ст. 18). Той също ги посъветвал: „Купи от Мене... бели дрехи, за да се облечеш и да не се яви срамът на голотата ти“ (ст. 18). Някои коментатори виждат в това препратка към факта, че лаодикийците се гордеели с лъскавите черни дрехи, произвеждани в града им и изнасяни в много страни. Защо тогава някой би казал, че са „голи“ (ст.

17)? Коментаторите също вярват, че гордостта на лаодикийците с известния им фригийски прах за очи е била в основата на съвета „да купиш от мен... мехлем за очи, за да виждаш“ (ст. 18).

Че християнската църква в Лаодикия е основана в ранния апостолски период, е засвидетелствано от апостол Павел, който ѝ е отправил писмо, което изглежда е изгубено (вижте Кол. 4:16). Църквата изглежда е разраснала бързо, така че Лаодикия става седалище на епископ през II век. Един от нейните епископи, Сагарис, умира там като мъченик през 166 г. сл. Хр. В различни записи се споменават и други християнски мъченици от Лаодикия, които са дали живота си по време на гоненията през първите векове на християнската ера. През IV век градът е бил седалище на важен църковен събор.

През 11 век градът е завладян от селджуците, но християнските кръстоносци възстановен е през 1119 г. сл. Хр. Два века по-късно обаче е разрушен от турците и никога не е бил възстановен. На негово място е построен нов град, който носи името Денизли.

основан близо до извор в околностите на Лаодикия. Строителният материал за този нов град е получен от руините на стара Лаодикия, която е била използвана като кариера. Турското име на разрушеното място сега е Ески Хисар, което означава „Стар замък“.

На това място никога не са провеждани научни разкопки, въпреки че голяма площ, покрита с руини, обещава богати награди за всяка археологическа експедиция, която се заеме с това. Два римски театъра са сравнително добре запазени, а може да се разпознае и голям стадион. Виждат се и колони, акведукти, които са донасяли вода до града, и руините на ранни църкви, въпреки че окончателната идентификация на различните руини може да бъде направена едва след разкопки.

История на тълкуването на Апокалипсиса

I. Поглед от птичи поглед върху напредъка и рецесията в експозицията

Апокалипсисът отхвърлен, после възстановен. — Когато настъпи християнската ера, книгата на Даниил вече беше установена като неразделна част от старозаветния канон, но книгата Откровение беше написана едва около 100 г. сл. Хр. Необходими бяха около триста години, преди тя окончателно да бъде приета от всички страни като автентично писание на апостол Йоан и следователно канонична.

Причината за колебанието е, че някои екстравагантности са се прикрепили рано към тълкуването на пророчеството за 1000-те години от глава 20. Хилиастите, които пламенно са проповядвали царуването на светиите с Христос на земята през 1000-те години, са вложили определени концепции за фантастично плодородие и просперитет, които уж щели да бележат периода. Тези „плътски“ екстравагантности, извлечени както от еврейската апокалиптична, така и от езическата традиция, с времето подлагат цялата книга на критика и оспорване. Последниците от подобни въпроси се запазват чак до времето на Лутер и са част от критичните обвинения на модернизма в наше време.

Допълнение и завършек на Даниил. — Книгата Откровение е очевидно допълнение, завършване и разкриване на пророчествата на Даниил. Но по времето на Йоан Рим, четвъртата световна сила в поредицата за Даниил, се е превърнал в историческа отправна точка, точно както Вавилон е бил за Даниил. Апокалипсисът разкрива различни характеристики, характеризиращи периода на тази четвърта световна сила – нейното управление, нейните разделения, религиозно-политическите конфликти и триумфалния изход. Апокалипсисът очертава големия конфликт между истинската църква и лъжливата в цялата християнска епоха. Той въвежда сили и развития, които не са разкрити в загадъчния очерк на Даниил.

Кулминира с кризата на последните дни. — Откровението набляга на развитието и последователности от последните неща, известни теологично като есхатология. То излага основните събития от последните дни – последните движения във великия конфликт на вековете. Очертава последното послание и призив на Бог към хората, крайните въпроси, които завършват в края на благодатното време, наказанията, изляти върху непокаяните се отстъпници, и славния и вечен триумф на правдата. Включва възхода на движението и посланието за второто адвентство и характеризира остатъка, седмия и последен сегмент от истинската църква на вековете. Следователно, то е преди всичко пророчество за „настоящата истина“, изключително уместно за днес и трябва да се разбира във връзка с експозиционния фон на вековете.

Книгата Откровение хвърля светлина и разбиране върху старозаветните пророчества, особено предсказанията на Даниил. Символите и времевите периоди на двете големи апокалиптични пророчества, Даниил и Откровение, са неразривно свързани.

Включени са времеви пророчества. – Стойността на координирания подход към двете книги може да се види в разкриването на принципа „година-ден“ в различно повтарящите се времеви периоди от 1260 дни – 42 месеца или 3 1/2 пъти. Този принцип „година-ден“ е бил прилаган в ранната църква; Тихоний го е използвал за 3 1/2 дни на двамата свидетели. След това Йоаким Флориски (ок. 1130–1202 г.) го е разширил до бягството на „жената“ или църквата от Откровение 12 в пустинята за 1260 години. Това ново приложение е било фундаментален напредък. С течение на времето това доведе до подобно приложение към най-дългия пророчески период на Даниил, 2300-годишни дни, който в крайна сметка беше разпознат като обхващащ, освен периодите от 1260, 1290 и 1335 годишни дни, 10-те дни на безпрецедентно преследване в ранната църква, 3-те 1/2 дни на двамата свидетели, както и „петте месеца“ и 391-те години на горките тръби на Апокалипсиса. Само 1000-годишният период от Откр. 20 се разглеждаше като лежащ извън обхвата на 2300-те дни.

Битка на векове през хилядолетията. — Някои характеристики на Апокалипсиса са били разпознати с изключителна яснота и точност по време на изпълнението му, широко разгласени тогава и последователно запазени след това. Други аспекти са били подложени на груби изкривявания и неуспехи, които трайно са повлияли на разбирането и благосъстоянието на църквата и народите, повече отколкото е било с което и да е от пророчествата на Даниил.

Тихоний и Августин отнемат 1000-те години назад, за да започнат от Първото пришествие и да обхванат християнската ера. Изложението на Августин на този извратен възглед за хилядолетието станало основата на доминиращата концепция и философия на Средновековието, че Католическата църква е царуването на Христос на земята. Макар и отхвърлено от протестантството, августиновото хилядолетие остава и до днес стандартната позиция на Римокатолическата църква.

Едва известно време след Реформацията хилядолетието е възстановено на хронологичното си място в края на епохата – както е въведено от второто пришествие и ограничено от двете възкресения. Скоро след това се появява второ извращение. Даниел Уитби, англиканският ректор, представя през 1703 г. своята революционна теза, че 1000-те години са бъдещ славен период, предшестваш второто пришествие, епоха, през която светът ще бъде обърнат чрез съвместни човешки усилия и изливането на Духа. Войните ще престанат, заяви той, и всеобщата праведност и равенство ще възтържествуват на земята.

Постмилениализмът отлага второто пришествие до края на поне 1000 години. В По този начин се е осъществило още едно голямо погрешно схващане относно това велико пророчество от Откровение 20. Тази заблуда е довела до неизбежната реакция на вестта за второто адвентиране на премилениала в последните дни, която е заявявала, че катастрофалният край на епохата ще настъпи при второто лично и славно пришествие на Христос и буквалното възкресение на праведните мъртви. По-късно възгледите на едно крило на съвременния премилениализъм са предизвикали значителна реакция от страна на защитниците на амилениализма, възглед, който определя хилядолетието като образно отношение към цялата християнска епоха.

Католически контраинтерпретации и съвременен протестантизъм. — Протестантските реформатори твърдяха, че папската система е пророкуваният Антихрист, изобразен чрез множеството символи на малкия рог на Даниил, човека на греха на Павел, тайната на беззаконието, и звяра на Йоан, Вавилон, блудница и т.н. Двама проникателни йезуити парираха с твърдението, че Антихристът не е изповядвана християнска система, обхващаща Средновековието, а един-единствен индивид; Антихристът, според Франсиско Рибера, е еврейин в далечното бъдеще, който ще царува в Йерусалим, или, според Луис де Алкасар, езически римски император.

миналото, което е управлявало в ранните векове. По този начин римокатолиците напълно изместили антихриста от Средновековието. Приемането на която и да е от тезите би противоречало на преобладаващото протестантско виждане.

С течение на времето тези контра-възгледи бяха възприети от огромното мнозинство протестанти, които вероятно не са запознати с тези йезуитски предшественици. Повечето фундаменталисти са възприели футуристическото твърдение на Рибера, че Звярът-Антихрист е злонамерен, атеистичен тиранин, който ще се появи и ще извърши своите подвизи в Йерусалим в рамките на 3 1/2 буквални години в края на епохата. По този начин футуризмът поставя по-голямата част от книгата Откровение в така наречения последен период. Напротив, модерните до голяма степен приемат претеристката теза на Алкасар. Те определят Звяра-Антихрист като преследващ римски император далеч в миналото и прилагат цялата книга Откровение към началото на християнската ера. По този начин съвременният разделен протестантизъм до голяма степен е изоставил ясното свидетелство на протестантската Реформация за Антихриста за интерпретации, основани на едната или другата от тези две взаимно изключващи се гледни точки, проектирани от католическата контрареформация.

Тълкувания, включващи символи в Откровението. — В Стария свят през 19-ти век В адвентното пробуждане, както и в движението на милеритите от Новия свят, стандартните историцистски позиции относно пророчествата до голяма степен са заети от тълкувателите на Реформацията и постреформацията. Въпреки това, съществуват основни разлики между тези две крила на възраждащия се премилениализъм, особено по отношение на естеството на хилядолетното царуване. Буквалистите дават началото на по-късния фундаменталистки футуризм, докато милеритите, от които произлизат адвентистите от седмия ден, дават по-нататъшно развитие на историцистката позиция. Милеритите-предци е трябвало да отделят повече внимание на книгата Откровение, отколкото на Даниил, която е била по-пълноценно разбрана. Ограничени концепции, наследени от по-ранния протестантизъм, са коригирани и разработени по-нататък: като (1) съвременното време на тримата ангели от Откровение 14 и техните послания; (2) първият напредък отвъд общото протестантско погрешно схващане за 1000-те години като „временно“ царство към възгледа, че хилядолетието е само за изкупените; и (3) възгледа, че не само Вавилон, майката в Откр. 17 и 18, но и дъщерите ѝ, са имали грешки, от които отделянето би станало необходимо.

Тълкуване на трите ангелски вести. — Спецификации на трите Ангелските послания от Откр. 14, особено третото послание в контекста на по-голямата част от Откр. 12 до 20, се превърнаха в специална област на най-интензивно изучаване и най-големия напредък в разбирането от пионерите на адвентистите от седмия ден в годините след 1844 г. Печатите, тръбите и техните времеви периоди, двамата свидетели, двете жени (църкви) от Откр. 12 и 17, вече бяха широко разпознати както в Стария, така и в Новия свят. Истинското значение на втория символичен звяр от Откр. 13 беше зърнато. Но през 19 век в църквата на остатъка беше разработено систематично или интегрирано пророческо тълкуване, структура, за която книгата Откр., заедно с Даниил, стана вдъхновеният план.

След като видяхме общата обстановка и рамка, сега сме готови да проследим прогресивно развитие на отделните пророчества, които съставляват книгата Откровение.

II. Седемте църкви обхващат християнската епоха

Интересът към идентифицирането на седемте църкви от Откр. 2 и 3 може да се проследи до втората половина на 3-ти век на Викторин, епископ на Петау (починал около 303 г.), първият систематичен коментатор на Откровението. Очевидно той е въвел принципа на

повторението като характеристика на Апокалипсиса – че седемте печата, тръби и чаши не са последователни, а повтарящи се, като всяка серия обхваща християнската епоха. Седемте църкви, според Виктория, символизируют вселенската църква в седем фази или седем класа християни. Но разпределението на съответните деления като времеви периоди е оставено за по-късно и е възприето само постепенно.

Постепенно идентифицирани периоди. – Изминали са няколко века, през които школата на Тихоний-Августин за одухотворено тълкуване доминира в тълкуването на Апокалипсиса. След това постепенно хората започнали да се връщат към историческия възглед за пророческите очертания. Преподобният Беда (ок. 673–735), британски теолог от 8-ми век, църковен историк и най-ранният известен тълкувател на Откровението, е смятал, че седемте църкви са „фигурки на цялата седмokratна църква“ и е намекнал за историческа последователност. Той смятал, че Сардис се отнася до времето на Антихрист, а Лаодикия - до периода на недостиг на вяра преди Второто пришествие. Glossa Ordinaria, приписвана на немския абат Валафрид Страбон (807–849), прилага шестата църковна епоха по подобен начин, а влиянието на Беда се вижда и у Хаймо, епископ на Халберщат, също от IX век. Италианският епископ Бруно от Сеньи (починал през 1123 г.) и шотландският абат Ричард от Сен Виктор (починал през 1173 г.) разширили визията за седемте църкви от раждането на църквата до края на времето.

Пиер Жан д'Оливи от Южна Франция, водеща фигура сред спиритуалите от 13-ти век, вярвал, че живее към края на 5-ти период от седемте църкви, обхващащи християнската епоха. През 11-ти век Беренгарий, каноник на катедралата в Тур и по-късно ръководител на нейното училище, в борбата си срещу трансубстанциацията, твърдял, че римската епархия е „престолът на Сатана“, като по този начин вероятно намеквал за състоянието на църквата, олицетворено от Пергам. Напротив, литературният гигант на своето време, Алберт Магнус от Кьолн (починал през 1280 г.), споменава „ереста на Мохамед“ като Йезавел в църквата в Тиатир.

Протестантска идентификация на Тиатир. – Въпреки че още през 14-ти век лоларският учен Валтер Брут, обучен в Оксфорд, прилага периода от Смирна към десетте години на жестоко преследване при Диоклециан, църквите изглеждат са били малко обсъждани през века на Реформацията, може би защото Лутер ги е виждал като буквалните, древни църкви. Но седемпериодният възглед продължава да се поддържа от по-късни писатели като именития Хайнрих Булингер (1562–1607), главен пастор в Цюрих; Джон Бейл от Ирландия (1495–1563); Томас Брайтман (1562–1607), пуритански учен и един от бащите на английския презвитерианизъм; Томас Бевърли (1670–1700), независим свещеник; Шарл Дабуз (1673–1717), изгнан хугенот; и Теодор Кринсоз дьо Бионен (1690–ок. 1750), швейцарски теолог и ориенталист. Станало общоприето протестантско учение, че периодът на папите е бил църквата в Тиатир, през която е проповядвала римската Йезавел, а останалите църкви са се простирали през Реформацията и до Страшния съд. Дори от периферията на католицизма се чува гласът на Пиер Алжие, френски юрист и янсенист, който заявява, че „Йезавел“ от църквата в Тиатир означава йезуитите.

Посочени са периодите на Сардис и Филадельфия. — Даниел Крамер (1568–1637), лутерански професор, открива характеристиките на седемте църкви в религиозните групи по негово време, особено в цвинглианската и калвинистката църква. Хайнрих Хорх (1652–1729), реформиран теолог от Хайделберг, по подобен начин прилага Сардис към църквата след Реформацията, чиито мъртви дела трябва да бъдат отърсени във Филадельфия

период. Около началото на 18-ти век откриваме сред немските пиетисти убеждението, че те живеят във Филаделфийската епоха.

Лаодикия, последвана от Адвента. — В широко разпространеното британско адвентно пробуждане на В началото на 19-ти век един типичен списък („Morning Watch“, септември 1830 г.) разпределя седемте църкви по следния начин: (1) Ефес, от апостолите до преследванията на Нерон; (2) Смирна, до възкачването на Константин; (3) Пергам, от възвисяването на Константин до възхода на малкия рог в началото на 1260-те години; (4) Тиатир, свидетелството срещу папството през 1260-те години; (5) Сардис, от края на 1260-те години до подготовката за идването на Господа; (6) Филаделфия, периодът на подготовка, докато дойде Господ; (7) Лаодикия, „единствената изцяло бъдеща“ църква точно преди края. Съществуваше общо съгласие относно Тиатир като периода на папското отстъпничество и Лаодикия като състоянието на последните дни преди второто пришествие (например, Джоузеф Д'Арси Сир [1794–1868], ирландски ректор; Луи Гаусен [1790–1863], швейцарски протестантски теолог; и Едуард Ървинг от Лондон [1792–1834]), но имаше малки вариации относно последните три църкви. Някои (като „RH“ в Christian Herald от януари 1830 г.) са определили Сардис като Реформация от 16-ти век, а Филаделфия като духовен акцент от началото на 19-ти век, в който тогава са живели. Гаусен е определил Филаделфия като Реформация. Но общата схема вече е била здраво установена. Джон Бейфорд, един от спонсорите на Джоузеф Волф, е заявил, че „църквата сега е в Лаодикия“, а крайните съдби предстоят при Второто пришествие.

„10 дни“ обикновено датирани 303–313 г. сл. Хр. – Още през 14-ти век Уолтър Брут е приложил характеристиката „десет дни“ на пророкуваното преследване в периода на Смирна към 303 до 313 г. сл. Хр., ужасното преследване, започнато от император Диоклециан. Това става общоприето тълкуване. Споменава се от различни британски тълкуватели от 19-ти век, като например Джордж Кроли, ирландски учен; Томас Кийуърт, британски гебраист; Едуард Бикърстет, секретар на Църковното мисионерско дружество; и Томас Р. Бъркс, професор в Кеймбридж. И Кроли добавя: „Дните са в пророческия език години.“

Интерес към Северна Америка. — Ранните тълкуватели на Новия свят, подобно на протестантските европейски екзегети, са свързвали Тиатир с папския период, например Роджър Уилямс (ок. 1603–1683), съосновател на първата баптистка църква в Америка, и Самюъл Осгуд (1748–1813), бивш началник на пощите. Така че е имало съществено единство сред много пророчески екзегети от двете страни на Атлантика по отношение на седемте църкви.

По времето на движението за второ адвент в Северна Америка, през четвъртия и петия век През десетилетията на 19-ти век, сега почти единодушната позиция е, че седемте църкви се простират „от Петдесетница до Деня Господен“, цитирайки Адам Худ Бъруел (ок. 1790–1849), мисионер в Канада. Сред милеристите това тълкуване на седемте църкви се приема за даденост, а не е декларирано. Например, Хенри Джоунс, конгрегационалистски свещеник, приема за аксиома седем периода или състояния на църквата, като Лаодикия е настоящото състояние. С това се съгласява и баптисткия пастор Елон Галуша.

Така че разпознаването на седемте църкви по това време е било прогресивно, последователно и сравнително еднакво през вековете, включително един десетдневен период от 303 г. сл. Хр. 313.

III Седемте печата също обхващат християнската ера

Най-ранните концепции са фрагментарни. — Опитите за тълкуване на печатите датират от до ранните векове. Ириней Галски (ок. 130 – ок. 202) само наметква за Христос като ездач на белия кон. Тертулиан (ок. 160 – ок. 240), църковен писател от Картаген, в

мимоходом, коментира петия печат като бъдеще и шестия печат по време на окончателното разпадане на земята и небето, в края на света. Но Викторин е този, който пръв дава общия обхват на седемте печата, обяснявайки, че те обхващат периода между първото и второто пришествие, който той, разбира се, е смятал за кратък период.

За него първият печат, коронованият ездач на белия кон, символизира Христовата църква, която продължава победоносната си мисия към света, като християнството триумфира над езическото. Вторият, червеният кон, означава предстоящите войни. Третият, черният кон, представлява глад по времето на Антихрист, а четвъртият, бледият кон, предстоящите разрушения. Петият печат сочи предстоящата награда за светиите и грешниците. Шестият печат, със своите знаци, символизира предвестници на последните събития. Седмият печат въвежда вечния покой в Христовото царство.

Разширено средновековно разбиране. – Андреас, гръцки архиепископ на Кесария Кападокийска около 7 век, вижда в печатите (1) победата на апостолската църква, (2) борбата и войната, причинени от църквата, (3) отстъплението на неверните, (4) чумата по времето на Максимиан, (5) вика на мъчениците, (6) времето на скръбта под управлението на Антихриста и (7) последните добри дела на Бога за блажените. През 8 век преподобният Беда излага седемкратното разделение на Апокалипсиса. Първият печат е ранната църква; шестият – времето на Антихриста; а седмият – началото на вечния покой. Но другите четири не са времеви периоди. Вторият, третият и четвъртият печат са тройната война срещу нея от преследвачи, лъжебрата и еретици; петият печат е славата на победителите в тази война. Твърдението на Беда се е считало за стандартно до 12 век, последвано от Глосата на Валафрид Страбон и от изложението на Хаймо от Халберщат.

Бруно от Сенъи (починал през 1123 г.) стига до идеята, че първите пет печата разкриват постепенното влошаване на църквата, а шестият е последната скръб под управлението на Антихриста. След това Анселм от Хавелберг (починал през 1158 г.) направил следващата стъпка и направил печатите седем исторически епохи, от първоначалната евангелска чистота до вечния покой най-накрая. Той също така се опитал да покаже къде те се вписват в историята. Вторият кон, червен от мъченичество, е периодът до Диоклециан; третият - църквата, почернена от ереста на Арий и други; четвъртият, блед под въздействието на лицемерието, уравновесен от Августин, Бернар от Клерво и други. Петият се отнася до мъчениците, страдали за Бога; шестият се отнася до света, разтърсен от Антихриста. В седмия печат църквата почива в небесно блаженство.

Под влияние на Анселм, Йоаким Флорски въвежда своето седемделно разделение на християнската ера, обхващащо (1) ранната църква до смъртта на Йоан, (2) езическите гонения до Константин, (3) арианския спор до Юстиниан, (4) сарацините до Карл Велики, (5) римското духовенство и монаси до времето на Йоаким, (6) съда на Вавилон и (7) последната събота на почивката. Новият акцент на Йоаким върху историческото тълкуване е последван от йоамитите от 13-ти век, като Пиер Жан д'Оливи, който се съгласява, че първите четири печата представляват ранните трудности, езическите гонения, арианските еретици, лицемерите, но добавя, че под петия печат, който тогава е в ход, римският престол се е превърнал в седалище на звяра.

Цялостно отразяване на живота на мъжете отпреди Реформацията. — Преминаване към периода преди Реформацията времена, виждаме Р. Уимбълдън, проповедник от лолардите, да обяснява седемте печата в познатите последователни периоди на ранната църква, преследване, ереси, лицемери и т.н. Във времето на Антихрист той вижда, което е показателно, служителите на дявола да възпрепятстват проповядването

на евангелието. Джон Първи (починал през 1428 г.), сътрудник и наследник на Уиклиф и автор на първия протестантски коментар, проповядвал по същество същата поредица, както и Савонарола, реформатор на Италия, мъченически убит през 1498 г., който виждал в бледия кон времето на хладкостта – приложимо по негово време за Римската църква, в която не е останала любов.

Разширяване по време на Реформацията. — По време на Реформацията Мартин Лутер е прилагал печатите към физическите или политическите злини, като войни, глад, епидемии и мъченичество, а не към времеви периоди. Но Теодор Библиандер, швейцарски екзегет (починал през 1564 г.), разбрал печатите като последователни периоди. А Джон Бейл (починал през 1563 г.) видял в четвъртия печат църквата, когато епископите се стремели към върховенство, както когато папа Бонифаций III поел върху себе си да бъде Божи наместник на земята; а в душите под олтара, в петия печат, той видял мъченическите валденси и албигойци. Франсоа Ламбер, първият френски монах, обърнал се към протестантството, вярвал, че след преследването, изобразено под печатите, 1000-годишната пауза от Откр. 20 ще последва под последния печат.

Както Джон Хупър (мъченик, 1555), епископ на Глостър и Уорчестър, така и Томас Кранмър (1489–1556), архиепископ на Кентърбъри, прилагат четвъртия печат към папския период, както и писатели от периода след Реформацията като крал Джеймс I на Англия и Дейвид Пареус (1548–1622), известен калвинистки професор в Хайделберг.

Контрареформацията въвежда футуризма. – По време на контрареформацията Йезуитът Франсиско Рибера, в своето футуристично изложение, твърди, че печатите обхващат (1) апостолската епоха, (2) ранните гонения, (3) ереси и (4) гоненията от Траян. Но той вярва, че феноменът на шестия печат показва знаци, непосредствено предхождащи второто пришествие в края на епохата. По този начин той пропуска междинните векове. Неговият колега футурист, Корнелий от Лапиде, Белгия (1567–1637), поставя всички печати в бъдещето. От друга страна, Луис де Алкасар, претеристът, ги отвежда всички в миналото, преди падането на Йерусалим през 70 г. сл. Хр .

Мийд прилага своята странна теория. — Джоузеф Мийд, професор в Кеймбридж, пише в 1627 г., защитава странната си концепция, ограничаваща първите шест печата до имперски Рим до Диоклециан и Константин, като тръбите са разгръщането на седмия печат. В тази система той е последван от редица писатели.

В противовес на това обаче, други разпростират печатите върху цялата история на църквата – като например Томас Бърнет (1635–1715), английски духовник и писател; Матеус Хофман от Силезия (който очаква петият печат да приключи през 1747 г.); Йохан Х. Алстед от Херборн (1588–1638); и Матиас Хое фон Хьонег (1580–1645), придворен проповедник в избирателна Саксония по време на Тридесетгодишната война.

Сър Исак Нютон (1642–1727), известен професор в Кеймбридж, е притежавал първите четири печата, свързани с граждански дела по време на езическата Римска империя, с извращенията и преследванията на папския човек на греха под петия печат и със седмия печат, отварян в Деня на изкуплението.

Малка промяна в колониална Америка. — В пионерската колониална Америка Томас Паркър (1595–1677) поставя шестия печат заедно с последната тръба и чашата, края на 1335-те години и последните съдби над Антихриста. А един учен мирянин от Бостън, Самюъл Хътчинсън (1618–1667), вярва, че печатите, както и тръбите, са далеч в своето изпълнение. Д-р Бенджамин Гейл от Кънектикът (1715–1790) вярва, че седмият печат, седмата тръба и седмата чаша ще „приключат в един и същи период от време, а именно с унищожението на мистичния Вавилон“.

Лисабонското земетресение е изпълнение. — Когато през 1755 г. се случи опустошителното Лисабонско земетресение, Томас Прентис, конгрегационалистски свещеник, приложи шестия печат, както и Матей 24:27, към тази катастрофа. Той я нарече предвестник на края на света и идването на Господа на съд, когато ще настъпи върховното изпълнение.

Адвентно пробуждане през деветнадесети век. – Точно преди Стария свят през 19-ти век. По време на адвентното пробуждане, Андрю Фулър (1754–1815), баптистки богослов от Кетърингам, Англия, се връща към теорията на Мийд, че седмият печат е продължение на тръбите. Но френският доминиканец, отец Бернар Ламбер, през 1806 г. разглежда шестия печат като буквални конвулсии в небето и земята точно преди великия завършек, като половинчасовото мълчание е кратка почивка преди последните страшни съдби. Напротив, Джеймс Х. Фрер през 1815 г. поставя изпълнението на печатите в Западната Римска империя, като съпоставя седемте тръби в Източната империя.

Много британски писатели в началото на 19-ти век, посветени на адвентното пробуждане, са твърдяли, че седемте Печатите обхващат християнската епоха, както и френският съдия Пиер Ж. Ажие и швейцарският професор Луи Госен. Хенри Дръмонд, член на парламента (1786–1860), вижда в печатите промяната на християнската църква през вековете от чистота към отстъпничество, като шестият е „наказанието на папството, започващо от Френската революция“, а седмият унищожава „цялото християнство“. Няколко души вярват, че шестият печат е свързан с Френската революция – Джеймс Лесли от Единбург, Матю Хабершон, английски църковен архитект, и Уилям Андерсън, шотландски презвитериански свещеник. Но Уилям Кънингам (1813), Александър Кийт от Шотландия (1826) и Джордж Кроли от Ирландия (1827) смятат, че шестият печат е в бъдещето.

Американски изложения.— Няколко американски изложения от 18-ти или началото на 19-ти век, които не са привърженици на Милър — Узал Огдън, Уилям Ф. Милър, Арън Кине и Итън Смит — последвал Миде, ограничавайки първите шест печата до ранните векове. Но д-р Амзи Армстронг, презвитериански педагог и свещеник, през 1815 г. поддържал преобладаващото мнение, че печатите излагат историята на църквата (1) от апостолското „бяло“, (2) през „червените“ езически гонения, до времето на Константин, (3) през „черния“ период на глад за Божието Слово от Константин до варварските нашествия, (4) „бледия“ период на угасване на духовния живот до Реформацията, (5) възраждането на мъченическия дух, (6) големите сътресения, когато каменното царство ще порази всички земни царства, и (7) хилядолетния мир и покой.

Самюъл М. Маккоркъл, мирянин от „Учениците на света“, заявява, че седемте печата ни водят през въвеждането на християнството, ранните езически гонения, гражданското установяване на църквата, последващите поквари, църковните гонения, църквата, свита като свитък и премахната, и накрая слизането на Новия Йерусалим или хилядолетието.

За Адам Х. Бъруел в Канада седемте печата, заедно със седемте църкви и седемте тръби, приключват „във великия ден на гнева и пришествието на Човешкия Син“. Лидерите в милеристкото движение писали малко върху печатите. Умовете им били погълнати от седемте тръби, двата звяра, двете жени от Откровение 12 и 17, двамата свидетели, времеви периоди и хилядолетието. Те приемали за аксиома, че седемте печата покриват християнската ера. Те били в съответствие с най-добрите научни трудове от миналото.

IV. Развива се плодотворно изложение върху седемте тръби

Изложението на тръбите се простира в продължение на петнадесет века, започвайки с Викторин през 3-ти век, а в днешно време тръбите са обект на нарастващ интерес сред писатели от много страни и много деноминации, достигайки връх до средата на 19-ти век. Повечето от тълкувателите разглеждат единия или и двата времеви периода, а именно „петте месеца“ или 150-те години на петата тръба и „час-ден-месец-и-година“ (391-вата или 396-та година) на шестата тръба.

От 8-ми век нататък сарацините започват да бъдат широко възприемани като силата, обозначена от петата тръба. Джон Фокс изглежда е първият (1587 г.), който определя 150-годишния период, поставяйки го от 606 до 756 г. От времето на Джон Нейпиър, шотландски математик, и Джордж Даунхам, англикански епископ, откриваме различни опити за определяне на времето от 391 (или 396) години (от Откр. 9:15). От Хайнрих Булингер (починал 1575 г.) нататък, практически всички тълкуватели обявяват турчин за силата на шестата тръба.

През 1627 г. Джоузеф Меде идентифицира опустошителните нападения на северните варвари над Западен Рим (под управлението на Аларих, Гейзерих, Одоакар и Атила) като първите четири тръби. По-нататъшно развитие настъпва при Томас Бевърли, през 1684 г., който за първи път тълкува „часа“ от Откр. 9:15 като „15 дни“, добавени към 391-те години. С течение на времето това тълкуване започва да се разглежда от мнозина като валидно.

Хиляда години прогресивно изложение. – През 3-ти век Викторин предлага тълкуване, че седемте тръби покриват християнската епоха, паралелно на църквите и печатите. Преподобният Беда, през 8-ми век, вярвал, че първите пет тръби са в миналото, а последните две все още в бъдещето. Но Глосата на Уолафрид Страбон от 9-ти век посочва последните три все още в бъдещето.

Йоаким Флориски от дванадесети век, първият, който прилага важния принцип за годината и деня към „петте месеца“, приравнявайки ги със 150 години, не се е опитал да ги локализира. Той обаче вярвал, че тръбите обхващат християнската диспенсация и че петата се изпълнява по негово време. Два века по-късно Уолтър Брут отново потвърждава, че „петте месеца“ са равни на 150 години.

Лутер, подобно на други ранни реформатори, бил толкова погълнат от по-важни въпроси, че се задоволил да смята Мохамед и сарацините за замесени в шестата тръба. Хайнрих Булингер определи шестата тръба (или второто „горко“) като свързана с турците. От Джон Нейпиър, през 1593 г., петата и шестата тръба често са били прилагани към сарацините и османските турци. Нейпиър също така датира 150-те години като началото на около 1051 г., а периодът на шестата тръба - като началото на около 1300 г.

Обученият в Кеймбридж Томас Брайтман тълкува ранните тръби от периодите след 7-ия печат (от Константин), като смята, че варварите вандали съставляват четвъртия. В петия той вижда опустошенията на сарацините от 630 до 780 г., а в шестия - османските турци от 1300 до 1696 г. С това се съгласява и епископ Даунхам. Оттогава нататък има общо съгласие относно прилагането им към сарацините и турците, макар и с различия по отношение на датирането на периодите.

Томас Гудуин, президент на колежа „Магдален“ в Оксфорд, изглежда е бил първият (през 1654 г.), който е започнал шестата тръба през 1453 г., при падането на Константинопол, като по този начин датира турските бедствия от 1453 до 1849 г., въз основа на 396 години.

Американските позиции са почти идентични. – Както може да се очаква, колониалните американски тълкуватели са проповядвали по същество същото като тълкувателите от Стария свят. Автори между Джон Котън, през 1639 г., и Джошуа Сполдинг, през 1796 г., са разглеждали с различна пълнота периода на варварските нашествия като изпълнение на първите четири тръби и

Сарацините и турците като субекти на символиката на петата и шестата (горко) тръба. Ефраим Хюит (1644) датира 6-та тръба от 1300 до 1695 г., а Инкрис Матер, президент на Харвард, и неговият прочут син Котън Матер я датират от около 1300 до 1696 г. Джонатан Едуардс, конгрегационалистски възрожденец, я поставя малко по-рано, от 1296 до 1453 г. Самюъл Осгуд започва турския период с 1299 г. и датира 150-те години на сарацините от 622 до 772 г. Джошуа Сполдинг, пастор в Салем, Масачузетс, през 1796 г. публикува убеждението си, че края на шестата тръба наближава.

Малка промяна в постреформационното изложение. – Сред постреформационните тълкуватели от Стария свят, десетки писатели между Джордж Даунъм през 1603 г. и Джоузеф Галоуей през 1798 г. се занимават с тръбите. Сред тях са известни имена като Джоузеф Мийд, Томас Гудуин, сър Исак Нютон, Уилям Уистън, Джонатан Едуардс и епископ Томас Нютон. Почти всички прилагат тези тръби към варварските нашествия, сарацините и турците – някои смятат петте месеца за 150 години, други започват 391-вата (или 396-та) година от около 1300 г., а други ги завършват във връзка с падането на Константинопол през 1453 г.

Мнозинството приема формулата за 391 години. – В ранните десетилетия на 19-ти век солидна фаланга от тълкуватели от Новия свят, съответстващи на екзегетите от Стария свят, са били единодушни, че варварите, сарацините и турците са участващите сили. Най-често датираната дата за 150-те години на сарацинските бедствия е от 612 до 762 г., като много от изследователите приближават тези дати от 622 до 772 г. или от 632 до 782 г. Тези по-стари тълкуватели разделят по-малкия период от 391-те години. Но Уилям Милър датира 150-те години от 1298 до 1448 г., а 391-те години - от 1448 до 1839 г. След него идва Джосия Лич, който през 1838 г. датира 150-те години от 1299 до 1449 г., като 391-те години следват веднага, от 1449 до 1840 г.

По това време малцина все още се придържаха към „396“ години (базирани на формулата $365 + 30 + 1$), докато мнозинството зае позицията за 391 години ($360 + 30 + 1$). Англиканският свещеник Е. През 1795 г. У. Уитакър изглежда е първият, който прогнозира 1453–1844 г. като датировка за 391-те години на шестата тръба. Редица хора последвали примера му през следващите десетилетия, като мнозинството били британски тълкуватели. По този начин петнадесет века изложение, представляващо различни вероизповедания и много националности и обхващащо мъже от висок калибър, стоят зад учението на милеристите през четвъртото и петото десетилетие на 19-ти век, особено зад изчислението на Джосия Лич, публикувано за първи път през 1838 г.

Еднообразие сред милеристите. — Сред милеристите практически не е имало отклонение от позицията на Лич за последователното датиране на 150-те години и 391-те години. 150-те години са били отброени от 27 юли 1299 г. до 1449 г., последвани от 391-те години от 1449 до 1840 г. Водещите милеристки тълкуватели преди 1844 г. са дали това датиране.

V. Двама свидетели - живи личности, а след това два завета

Енох и Илия - най-ранният възглед. - Най-ранната концепция за двамата свидетели на Откр. 11 е за двама живи души – вероятно Енох и Илия – които се завръщат на земята, за да свидетелстват. Разбира се, че Тертулиан (ок. 160 – ок. 240 г.) е направил подобно заявление, както и Иполит (починал около 236 г.), също от 3-ти век, и Амвросий от 4-ти век. След това повечето екзегети между Примасий от 6-ти век и Убертин от Казале през 14-ти век последвали примера му – все още с Енох и Илия, проповядващи покаяние. Появили се и няколко вариации. Бенедиктинският Беренго предложил „християнски служители“ за свидетели.

Йоаким Флорски (XII век) ги е замислял като два духовни ордена, които ще възникнат.

„3 1/2 дни“, считани за 3 1/2 години. – Най-малко половин дузина тълкуватели, между Тихоний (ок. 380 г.) и Пиер Жан д'Оливи (починал 1298 г.), са използвали принципа „година-ден“ отвъд първоначалното приложение на Теодорит за 70 „седмици от години“ към 3 1/2 „дни“ на свидетелите.

Развита концепция за два завета. – От друга страна, Бруно от Сенъи през 12-ти век въвежда нова концепция – че двамата свидетели, в допълнение към Енох и Илия, са духовни учители на църквата, укрепени от двата завета на Светото писание, които са свидетелите за Господа.

Убертино от Казале, един от лидерите на спиритуалите, през 1305 г. обвинява папа Бонифаций VIII, че е „мистичен Антихрист“. Въпреки че все още вижда двамата свидетели като Енох и Илия, които ще бъдат убити от бъдещия „открит Антихрист“, той ги вижда и духовно като Франциск и Доминик, представени от техните ордени, преследвани от „мистичен Антихрист“. По това време двете понятия са успоредни.

Учение на Реформацията за Свидетелите. – През следващите два века, до времето на протестантската Реформация, откриваме фигуративното приложение на Енох и Илия (трактатът на Лоларда „Фенерът на светлината“, ок. 1400 г.) или на идването на Илия (Матиас от Янов, ок. 1380 г.) към проповедниците на последните дни.

От друга страна, Хайнрих Булингер гледал на свидетелите просто като на мъченици, жестоко убити от папския Антихрист. След това коментар върху Откровение (1558), приписван на Йохан Функ, смело заявява, че двамата свидетели са Старият и Новият завет. Матиас Флаций (1520–1575), първият протестантски църковен историк, потвърждава същото, както и Джон Нейпиър (1550–1617), ранен шотландски тълкувател на Апокалипсиса. Нейпиър посочва, че терминът „завет“ произлиза от латинското *testamentum*, производно на *testis*, което означава „свидетел“. По това време двузаветното тълкуване е имало установено място.

Контрареформаторите се придържат към двама свидетели като личности. – В католическата контрареформация, йезуитът Белармин, футурист, който надгражда върху труда на Рибера, твърди, че Енох и Илияс са двамата свидетели и че 42-те месеца са просто буквални 3 1/2 години, които предстоят. Напротив, Алкасар, претеристът, ограничава термина до ранните християнски свидетели от миналото. Протестантският учен Хуго Гроций (1583–1645 г.), който следвал претеризма на Алкасар, свързал 42-та месеца от Откр. 11 с построяването на езическия храм на Юпитер в Йерусалим и бунта на Бар Кохеба. Така противоречивите възгледи продължили.

42 месеца, 1260 дни. – Няколко времеви характеристики са били взаимосвързани – 1260-те дни на пророкуването на двамата свидетели, 42-та месеца на потъпкването на Светия град, убийството и възкресението на свидетелите за 3 1/2 дни, последвано от „земетресението“ и падането на „десетата част“ от „града“.

Томас Брайтман (1600) интерпретира 1260-те дни на свидетелите като 1260 години от Константин до около 1558 г. — с нововъзникването на войната срещу истинската църква и Писанията на Тридентския събор.

През 1603 г. Джордж Даунъм разбира, че 42-месечният период е 1260 години, датирани от Юстиниан или евентуално Фока. Джоузеф Мид отъждествява 1260-те дни на свидетелите във вретиче с 42-те месеца на тъпченето, 3-те 1/2 пъти, или 1260 дни, на жената в пустинята и 42-та месеца на господството на звяра – всичко това обозначава 1260-те години на папството.

Тези 1260 години са датирани по различен начин от множество автори от двете страни на Атлантика: Джон Тилингхаст (1604–1655) ги завършва вероятно през 1656 г.; в Америка Джон Котън, пуритански богослов (1655), през 1655 г.; Роджър Уилямс, апостол на свободата (1652), приблизително по това време; Уилям Шеруин (1607–1687), около 1666 г.; Томас Бевърли (1684), през 1697 г.; Жак Филипо и Пиер Журио, френски протестанти (1685), през 1705 и 1710 или 1714 г.

През 1698 г. Дрю Креснер, пребендарий на катедралната църква в Или, датира многозначително „1260 години от царуването на Звяра“ от Юстиниан до „малко преди 1800 г.“. Това е забележителна прогноза. През 1681 г. Томас Бевърли отбелязва, че „десетата част от града“ все още не е паднала. Дрю Креснер (1698) обявява „десетата част“ от „града“ за едно от десетте кралства, „които са били дадени на Звяра“. Той разбира, че убиването и възкресението на свидетелите ще бъде „потушаването и възраждането на истинската религия“ около 1800 г. А в Швейцария Теодор Кринсос де Бионен (1729) също вижда десетата част от града като едно от десетте кралства, които прекъсват връзката с папството.

Десетата част на града като Франция. — Томас Гудуин, известен неконформист, през 1639 г. смята Франция за „десетата част“ на папското християнство или едно от десетте кралства, които ще паднат във връзка с убийството на свидетелите през 3 1/2 години. Той смята земетресението във връзка с възкресението на двамата свидетели за вътрешен катаклизъм, смут или революция. Гудуин е последван от други писатели, които виждат десетата част на града като едно от десетте кралства на папската империя, и от нарастващ брой писатели, които идентифицират „десетата част“ на града като Франция — от Джон Котън (1655 г.) и Инкрейз Матер (1708 г.) в Америка; във Франция от хугенотите, Жак Филипо и Пиер Журийо (1637–1713), след отмяната на Нантския едикт през 1685 г. (последният заявява, че свидетелите дори тогава лежат мъртви на нейната „улица“).

Свидетелите, земетресението и Френската революция. — Известно време преди Френската революция няколко забележителни тълкувания на пророчествата сочат към това събитие. През 1701 г. Робърт Флеминг-младши, английски презвитериански пастор, предсказва, че френската монархия ще падне около 1794 г. - крайната му дата за 1260-те години, считани от Юстиниан. През 1755 г. Дейвид Имри, шотландски министър, очаква Франция да участва в постановяването на решения срещу папството около 1794 г. Около 1755 г. един от сътрудниците на Джон Уесли, Джон Флетчър (Жан Гийом дьо ла Флешер), казва, че хиляди протестанти във Франция очакват голяма революция, която ще им донесе облекчение.

Когато избухва Френската революция, редица тълкуватели обявяват изпълнението на „земетресението“ и падането на „десетата част“ от „града“. Сред тях са през 1793 и 1794 г. Уилям Лин, президент на Куинс Колидж (Рутгерс); Елханан Уинчестър, американски универсалист; Джоузеф Пристли, духовник и учен; и Джеймс Бичено, дисидент; в следващите години други писатели, като американските свещеници Джошуа Сполдинг, Джоузеф Латроп, Дейвид Остин (1798) и Тимъти Дуайт, президент на Йейл (1812). Джоузеф Галоуей, лоялист в Американската революция, посвещава дълга глава в коментара си от 1802 г. на двамата свидетели – Стария и Новия завет, или двата „свещени записа“ – убити във Франция от 1792 до 1796 г., датиращи от времето на прогонването на духовенството и установяването на атеизма. По този начин, почти век преди Френската революция и отново в разгара на този катаклизъм, ключовото място на Франция като „десетата част“ от великия папски „град“ Вавилон, която да се откъсне от подкрепата на папския Рим и да сложи край на господството си, беше все по-силно подчертано.

През последните години на 18-ти век мъжете разпознали и прогласили изпълнението на предсказаното избиване на свидетелите, края на 1260-те дни и началото на „времето на края“.

Адвентното пробуждане разширява експозицията. – В началото на 19-ти век, в периода на адвентното пробуждане в Стария свят, поне дузина водещи писатели са идентифицирали Франция като „десетата част“ на „града“. За Джеймс Х. Фрер, например, двамата свидетели са били очевидно Старият и Новият завет, чиято смърт и възкресение са се изпълнили по време на Френската революция от 1793 до 1797 г., като след това е последвало тяхното възвеличаване. Един писател в „Утринната стража“ (1829 г.), след като е идентифицирал двамата свидетели като двата завета, е поставил 3-те години и половина от 1793 до 1797 г. във Франция. Чарлз Д. Мейтланд (1813), Уилям Кънингем (1813), Едуард Купър (1825) и други заявяват, че Свещеният град е бил потъпкван от 533 до 1792 г. (Други са твърждали, че от 533 до 1793 г.).

Джордж Кроли (1780–1860), ирландски тълкувател, заявява, че убийството на двамата свидетели се отнася до действия срещу Стария и Новия завет във връзка с „отричането от религията“ от страна на френското правителство и народ. И всичко това се случва, както е предсказано, казва той, в края на 1260-те години, „земетресението“ се случва през 1793 г., като Франция е „десетата част“ от „града“, а Революцията – „политическото земетресение“. Джон Хупър, англиканският ректор, по подобен начин през 1830 г. поставя убийството на свидетелите (Стария и Новия завет) под „властта на неверниците“, вярвайки, че събитията от 1792 г. бележат края на този период – 1260-те години.

Тълкувателите преди милерита са съгласни.—В Америка редица тълкуватели преди милерита заявява, между приблизително 1800 и 1840 г., че Френската революция е обозначила „земетресението“ или Франция като „десетата част“ от „града“. Амзи Армстронг, презвитериански свещеник и просветител, пише през 1814–1815 г., че 3 1/2 дни или години са от 1792 до 1796 г.; А. Л. Крандъл, свещеник от Уест Трой, Ню Йорк, пише през 1841 г., ги поставя от 1793 до 1797 г.

Единство на възгледите сред милеристите. – Сред милеристите е имало поразително единодушие относно възгледа, че 42-те месеца на звяра са били от 538 до 1798 г., че двамата свидетели са Старият и Новият завет, Франция е „десетата част“ от папския „град“, а „земетресението“ от Откровение 11 е Френската революция. Тези, които датират 3-те години и половина от убийството на библейските свидетели, ги поставят от 1792 или 1793 до 1796 г. Когато стигнем до пионерите на адвентистите от седмия ден, между 1844 и 1860 г., на практика няма промяна в тълкуването – просто потвърждение на това, което е било поддържано в милеристкото движение, и това, което вече е било актуално в предшествващото адвентно пробуждане на Стария свят относно свидетелите, убийството, „десетата част“ от „града“, „земетресението“ и края на 1260-те години.

VI. Тълкуване на Откровение 12, установено рано

Модел, зададен в 3-ти век. — Поредицата от свързани символи в Откр. 12 — „жената“, „детето“, „змейът“, „пустинята“ и „време, и времена, и половин време“ — започва да се тълкува още през 3 век. Иполит и Викторин учат, че „жената“ от Откр. 12 символизира църквата; „мъжкото дете“ е Христос. Църквата бяга от преследването на Рим. Методий (ок. 260 – ок. 311) от Тир вярва, че „детето“ представлява светиите.

Моделът се среща многократно между края на IV век и XIII век. Оливи. През 8-ми век Беда нарича „жената“ от Откр. 12 църквата и

„дракон“ дяволът, както и Беренго (вероятно края на IX век) и Ричард от Сен Виктор от 12 век, също и Бруно от Сеньи, с изключение на това, че той смята детето за „синове на църквата“. Известният абат Бернар от Клерво (починал през 1153 г.) променя тълкуването, като обявява „жената“ за Дева Мария, както и Албертус Магнус, схоластик от 13 век, който също вижда в тези символи графично изобразяване на църквата в борбата ѝ срещу Сатана.

Йоаким въвежда 1260 години за дни. – Известният абат Йоаким Флориски от 12-ти век потвърди стандартното тълкуване на „жената“ от Откр. 12 като цялата църква, но по-специално отшелниците и девиците. Той се съгласи, че „мъжкото дете“ е Христос, а „драконът“ – дяволът. Но в този момент Йоаким въведе фундаментално нов напредък в тълкуването на тази глава – че 1260-те „дни“ като период на бягството на жената символизират 1260 години, „един ден без съмнение се приема за година и хиляда двеста и шестдесет дни за същия брой години“. Това го накара да предвиди новата епоха на Духа скоро след неговото време. Принциплът „година за ден“ вече беше приложен към 3 1/2 дни от гл. 11 от Тихоний и други, както и към 1290, 1335 и 2300 дни от Даниил от няколко средновековни еврейски тълкуватели.

Йоаким Пиер Жан д'Оливи се съгласявал с Йоаким относно 1260-те дни като години, които той очаквал да приключат скоро след неговото време, въпреки че той също прилагал периода като буквални дни към преследването от антихриста. Така че, в края на средновековния период „жената“ била общоприета като чистата църква, а „детето“ най-често като Христос. Но никой не виждал 3 1/2 времена като пророчески години, докато Йоаким, около 1190 г., не приложил 1260-те дни към 1260 години – забележителен напредък.

Жена, преследвана от папския Антихрист. — Два века след Йоаким, тълкувателят на Реформацията Джон Първи, сътрудник на Уиклиф, обявява „жената“ за Христовата църква, а 1260-те години-дни за времето на преследването от папския Антихрист. Това е била стандартна позиция на лолардите. Друг учен, изучаващ лолардите, Уолтър Брут, през 1393 г. изказва мисълта, че в ранните векове „жената“ (църквата) от Откровение 12 е намерила убежище през 1260-те години във Великобритания, където е била запазена истинската вяра.

По време на Реформацията, от Мартин Лутер нататък, тези, които коментирали „жената“, обикновено я определяли като истинската или чистата църква, вместо просто като вселенската църква, а „дракона“ като Сатана. 1260-те пророчески дни били разпознавани като години и нараствала загриженост относно времето им. Например, Георг Нигринус (1530–1602) предполагал 441–1701; Йохан Функ (1518–1566) 261–1521; и Михаел Серветус (1509–1553), 325–1585.

Вмъкнати йезуитски контраинтерпретации. — В контраинтерпретациите на Католическата контрареформация, Франсиско Рибера, защитник на футуризма, вижда „жената“ като църквата, бягаща от преследване към последните 3 1/2 години буквално време (по време на царуването на отделен антихрист), а „дракона“ като Сатана. Луис де Алкасар, в своя претеристичен възглед, проектира теорията, че „жената“ от Откровение 12 не е нищо друго освен апостолската църква, която е дала началото на Римската църква.

Определен е периодът от 1260 години. – В периода след Реформацията се наблюдава малка промяна в тълкуването. Повече от двадесет тълкуватели, между Джордж Даунхам през 1603 г. и Кристиан Г. Тубе от Германия през 1796 г., са поддържали сегашния стандартен протестантски възглед за

„жената“ църква, римският „дракон“ и „детето“ Христос. На практика всички протестанти са смятали 1260-те пророчески дни, или 3 1/2 времена, за 1260 буквални години.

Във времето хората са се различавали в разположението на 1260-те години. Джон Тилингхаст (1654) е изчислил периода от 396 до 1656 г.; Дейвид Пареус (1618) е предпочитал 606–1866 г.; Джон Нейпиър (1593) е предложил 316–1576 г.; Томас Бевърли (1688), 437–1697 г.; Дрю Креснер (1689) - от Юстиниан до около 1800 г. Когато избухва Френската революция, мнозина я свързват с края на 1260-те дни. Джеймс Бичено (1793) приема приблизителната дата 529–1789 г. Но веднага щом папа Пий VI е пленен от френски оръжия през 1798 г., датировката 538–1798 г. е предложена като истинско време от мнозина, като например британеца Едуард Кинг и Ричард Валпи.

Френските хугеноти, преследвани подобно на валденсите преди тях, също са се наричали, след като Луи XIV отменя Нантския едикт през 1685 г., „църквата в пустинята“. За тях периодът в пустинята е бил църквата в неизвестност.

Америка, включена в „пустинята“. – Редица тълкуватели от колониалния и ранния национален период в Америка коментират Откр. 12. От Джон Котън до Тимъти Дуайт има малки вариации в символите. Котън казва, че жената в пустинята са валденсите. Роджър Уилямс говори за „подкрепата на жената, Откр. 12“ в „Папски времена и места“.

За Самюъл Лангдън жената в пустинята е била църквата в нейното „най-чисто състояние“ двете „жени“ (от Откр. 12; 17) ясно символизират двете контрастни църкви. Самюъл Шерууд, учител от Принстън (1776 г.), и Самюъл Гачел, дякон от Конгрегационалистката църква (1781 г.), твърдят, че жената е избягала от папския Антихрист в американската пустош.

Хармония сред вестителите на Стария свят. – Десет способни тълкуватели в адвентното пробуждане на Стария свят в началото на 19 век, за които второто пришествие е основният акцент, обясняват „жената“ като истинската църква или истинските вярващи, за разлика от доминиращата отстъпническа организация. 1260-те години вече обикновено се считат за приключили, като мнозинството ги започват от Юстиниан, който дава правна санкция на безпрецедентните правомощия на папата, приключвайки ги през 1792 или 1793 г. (Едуард Б. Елиът предпочиташе 538–1798). Някои обаче предпочитаха 606–1866.

Андрю Фулър, секретар на Баптисткото мисионерско общество, вярвал, че „пустинята“, в която истинската църква е избягала от покварата и преследването на Антихриста, включва и Америка. Джордж Кроли тълкува „потоп“ като преследване по време на кръстоносните походи и Инквизицията. За Луи Госен истинската църква от Откровение 12 включва воденци от Пиомонт, павликяните, лолардите, моравците, хугенотите и дори янсенистите.

Американците от деветнадесети век се придържат към стандартния модел. – С настъпването на 19-ти век в Северна Америка много немилеристки писатели от различни деноминации коментират Откр. 12 без съществено отклонение от стандартния модел за жената, детето и дракона.

Сред милеристите е имало забележително единообразие в тълкуването на жената от „истинската църква“, „детето“ Христос и римския „дракон“; а 1260-те години са били, практически без изключение, дадени като 538–1798. Моделът е станал доста стандартен за тълкувателите. Адвентистите от седмия ден са се различавали малко от тях.

VII. Вторият „звяр“ е отложил идентификацията си

Осемнадесет века изложение. — От времето на Иринея Галски двамата Символичните „зверове“ от Откр. 13 започват и продължават през вековете да получават удивително много внимание от страна на експертите. В ранната църква откриваме възгледите, че двата звяра символизира, според Иринея, Антихриста и неговия „лъжепророк“ или, според Викторин, римлянина и Антихриста. Десетте рога са предстоящите разделения на Римската империя. 42-та месеца все още са били разбирани като буквално време, а името, свързано с числото 666 (от стих 18), може да бъде Латеинос или Тейтан, или Диклус. Смятало се е, че Рим е замесен.

През V век Тихоний и Августин въвеждат мистична концепция за *corpus diaboli* на „нечестивия град“ (или общност) на света, като лъжепророкът е Антихрист. Но по-ранната позиция, с Антихрист и неговия фалшив пророк за двата звяра, е била заемана от гръцкия архиепископ Андреас от Кесария, около 632 г., и Беренго от IX век и други от този период. Преподобният Беда учи, че вторият звяр е определян по различен начин като апостоли или проповедници на Антихрист, или лъжебратя. Един или двама се чудят дали звярът може да е неверник, езичник или сарацин. Валденсите обаче ясно обявяват звяра за Римската църква. А Йоаким Флориски гледа на първия звяр от Откровение 13 като на комбинация от четирите звяра от Даниил – Юдеи, езичници, еретици и сарацини. Вторият звяр, според него, е сектата на лъжепророците, включваща Антихриста. Името на числото 666, според него, все още не е разкрито.

Инокентий III, опитвайки се да отклони нарастващите обвинения срещу папството, твърдял, че Мохамед е човекът на греха, като числото 666 представлява годините на неговото царуване, който период, според него, скоро ще изтече.

Звярът е идентифициран като папски Антихрист. – Откриваме нови тълкувания сред йоакимитите, като например Пиер Жан д'Оливи, където двата звяра са светските владетели и лъжепрелатите, а образът на звяра е псевдопапа; Убертино от Казале, където Бонифаций VIII и Бенедикт XI са зверовете, а 666 означава „Бенедикт“. След това писателите отпреди Реформацията Матияш от Янов (починал 1394 г.), Уиклиф от Бохемия, Джон Първи, водачът на лолардите, и Ян Хус от Бохемия (1369–1415 г.) са твърдяли, че първият звяр е очевидно папският Антихрист. Числото 666 е било приписвано от някои на папата.

Рим, посочен с две понятия. – В Реформацията от 16-ти век повече от Десетки тълкуватели разсъждавали върху единия или и двата звяра, като мнозинството посочвали папския Рим като първия звяр (Андреас Осиандър, Алфонс Конрадус, Джордж Джой, Джон Бейл и други). Малцинство посочвало езически или имперски Рим, а вторият звяр бил папски Рим (Мартин Лутер, Йохан Функ, Джон Фокс и други). И при двете групи двурогият звяр обикновено бил друг аспект на папския Антихрист или проповедниците на Антихриста – папската йерархия или духовенство.

42-та пророчески месеца са били считани за 1260 години. Числото 666 е било тълкувано по различен начин; Лутер, Булингер и някои други са смятали числото за показващо години, но Меланхтон, Флаций, Фокс, Нейпиер и Парей, както и други, са твърдяли, че 666 означава име, като например еврейското Ромит (Romiith) или гръцкото Латеинос (на латински Латин, еквивалент на Роман). Според някои „белегът“ представлява подчинение, поклонение или вяност към звяра. Но тези позиции бяха донякъде колебливи.

Мнозинството смята папството за първия звяр. – Екзегетите от Стария свят от 17-ти и 18-ти век разкриват същото разделение в тълкуванията, като мнозинството приема папството за първия звяр. Но и в двете групи откриваме втория звяр като папски Рим – или просто втори аспект на Рим, въпреки че някои, като сър Исак Нютон, смятат, че може да е Гръцката църква; Джон Уесли (1703–1971) смята, че ще се появи от Азия; Йохан Бенгел (1687–1752) вярва, че може да представлява йезуитизма.

Все по-често се правеха опити да се определи датата на 42-та месеца – например 396–1656, 437–1697, или може би 454–1714, 538–1798 или дори 606–1866. От многобройните латински, гръцки и еврейски имена за „666“, повечето от които са били прилагани за папството, Lateinos е най-често избраното; Vicarius Filii Dei е въведено веднъж от немския професор Андреас Хелвиг.

Протестантството като втори звяр. — Томас Гудуин (1600–1680) вероятно е бил пръв, който предполага, че както първият звяр символизира папството, така и образът очевидно е типичен за протестантския образ на папството в реформираните църкви. Това тълкуване по-късно става все по-популярно. В колониалния и ранния национален период повече от тридесет писатели в Америка, от всички сфери на живота, публикуват експозиции върху Откровение 13, от Джон Котън през 1639 г. до Тимъти Дуайт около 1800 г., представяйки папството, или Католическата църква, като първия звяр. Вторият звяр се появява като друга фаза на папството, като двата рога евентуално представляват гражданска и религиозна тирания. Но вторият звяр е приложен към протестантството от Исак Бакъс, баптистки историк, като двата рога представляват църковно порицание и светски наказания. Джон Бейкън, конгрегационалистски духовник, е поддържал донякъде подобна гледна точка.

Акцентът се запазва и през 19-ти век. – В началото на 19-ти век е имало многобройни тълкуватели на Откр. 13 в Стария и Новия свят. Все още имаше разделение – някои се придържаха към гражданския или езическия римски първи звяр. Почти всички посочваха папството, йерархията, свещеничеството, йезуитите или Инквизицията като втори звяр, въпреки че някои доведоха до невярваща Франция (като Джоузеф Галоуей и Самюъл Туви); други – протестантството или протестантското сектантство (като Самюъл М. Маккоркъл и Елиас Смит в Америка), а изолирани гласове предполагаха гръцката църква или Франция, но имаше малко за „двата рога“ или „белега“. Любимо датиране за 1260-те години е от 533 до 1792/3; други датировки са 529–1789, 534–1794, 537–1797, 587–1847 или 606–1866, за да назовем най-важните.

В Северна Америка, сред немилеристките изследователи на пророчествата от 1800 до 1844 г., Някои смятали гражданския, или светския, Рим за първия звяр; по-голямата част го смятали за папството. Някои виждали седемте глави като седем форми на римско управление или десетте рога като десетте деления на империята.

666 — Години или име? — В Стария свят малко се говореше за 666, макар че три Тълкувателите са виждали 666 като години (133 г. пр.н.е. - 533 г. сл.н.е.; 533–1198 г.; друг ги е прекратил през 1843 г.). В Америка само двама са изчислявали 666 като години. Тези, които са приемали тази характеристика като символ на име, обикновено са избирали Латеинос. Двама свещеници, презвитерианецът Амзи Армстронг и епископалният свещеник Ричард Шимел, са добавили Викарий Фили Дей като алтернативна възможност.

Милъритите се обединяват от 538 до 1798 г. — Уилям Милър е застъпвал позицията, че първият звяр е гражданският или езическият Рим, но неговите сътрудници започват да вярват, че това е папството. Милъритите са били единодушни относно седемте глави като форми на римско управление, относно десетте рога като десетте царства или подразделения на Римската империя и относно периода 538–1798 като 1260 години. Освен Милър, почти никой не е обсъждал втория звяр – трима са се чудили

дали е било Франция. Малкото препратки към „666“ следват Милър, като ги определя като години, от 158 г. пр.н.е. до 508 г. сл.н.е.

VIII. Ангелските пратеници имат приложение в последните дни

Ранното изложение е непълно и разпръснато. — Трите символични ангела от Откр. 14:6–12 и техните послания са имали сравнително малко място в ранните изложения.

През 3-ти век Викторин смятал, че първият и вторият ангел може да са последните Илия и Еремия, предшествващи второто пришествие. Беренго около 9-ти век ги виждал като групи проповедници, като третият представлявал онези, които протестират срещу антихриста. През 12-ти век Йоаким Флориски ги смятал за евентуални бъдещи проповедници в края на втората епоха. Йоаким Оливи споменава втория ангел като обявяващ падането на Вавилон, „плътската църква“. Наследникът на Уиклиф, Джон Първи, заявява, че първият ангел представлява проповедник на евангелското учение, провъзгласено по времето на Първи; че вторият ангел идентифицира „Вавилон“ като Рим, духовен и светски; че посланието на третия ангел е насочено срещу звяра Антихрист.

Уиклиф, Хус и Лутер предполагат. – Някои реформатори са виждали тримата ангелски пратеници като проповедници срещу папския Антихрист по време на Реформацията. Томас Брайтман ги идентифицира като (1) Уиклиф и неговите лолардски проповедници, (2) Хус и Йероним, с техните сътрудници, и (3) Лутер. Калвинисткият професор в Хайделберг, Дейвид Пареус (починал 1622 г.), е смятал (1) Уиклиф, Хус, Йероним и др., (2) Лутер, (3) всички евангелски проповедници след Лутер. Йоханес Герхард, професор в Йена (починал 1637 г.), е виждал Лутер като първия ангел. Но Хайнрих Хорх, известен като придворен капелан и професор в Херборн, смятал тримата ангели за все още бъдеще. Дрю Кресенер, проктор в Кеймбридж, през 1689 г. свързва посланията с Реформацията, в началото на окончателната гибел на Римската църква. Съдията от Масачузетс Пол Дъдли (починал през 1751 г.) казал, че ангелските послания не са довели до извеждането на всички Божии деца от (папския) Вавилон. Йохан Бенгел от Денкендорф (починал през 1752 г.) смятал, че първият и вторият ангел може би са пиетистите Арндт и Шпенер, а третият тепърва предстои.

Начало на 19 век. — В прага на 19 век тези три ангелски послания получават засилено внимание и акцент. През 1812 г. конгрегационалистът Джоузеф Латроп свързва първия ангел с мисионерското движение и движението на Библейското общество, което току-що започва, както и Амзи Армстронг от Ню Джърси (1815 г.). Сред библейските коментатори Томас Скот (починал 1821 г.) и няколко други предполагат, че ангелските пратеници може да символизират валденсите, хуситите и реформаторите. Но по-късни коментатори и анотатори като Адам Кларк и Джоузеф Пристли, както и Американската колумбийска семейна Библия и Английската селска Библия, предполагат, че първият ангел представлява библейските и мисионерските общества, а мнозина свързват втория или третия с предупреждения срещу папството.

В периода на адвентното пробуждане в Стария свят в ранните десетилетия на 19-ти век, редица мъже между 1813 и 1844 г. обявяват, че първият ангел, с „вечното евангелие“ и известието за съда, вече лети по тяхно време. Сред тях са Уилям Кънингам, Джеймс Х. Фрер, Джошуа Брукс, Джон Бейфорд, Луис Уей, Хенри Дръмонд, Джон Фрай, Едуард Купър, Джордж Кроли, Джон Хупър, Уилям Торп и Джоузеф Бейли. Едуард Н. Хоар, редактор на „Крисчън Хералд“, повтаря същото –

Викът, каза той, трябва да отекне „от хълм на хълм, из всичките народи на Европа“.

Съществуваше общо мнение, че някои мисионерски, библейски и пророчески общества вече провъзгласяват посланието на ангелите и че вторият и третият ангел

ангели скоро щяха да последват, предупреждавайки света за предстоящата гибел на Вавилон и възвестявайки приближаващото идване.

Първите два ангела, видени в движението на Милър. – В Америка, по същото време, подобни убеждения са изразени от писатели, които не са Милър, като конгрегационалисткия пресвитерианец Итън Смит (1833 г.) и баптиста на седмия ден Илайъс Бърдик (1843 г.). В движението на Милър, тези, които се занимават с тримата ангели, следват примера на Уилям Милър, който вярва, че първият ангел е символ на Адвентното движение и неговото послание. Картината на летящия ангел, заедно с текста, е публикувана широко като олицетворение и потвърждение на тяхното послание към хората. Когато църквите отговарят на прокламациите на Милър за второто адвентство с изключване на адвентни членове и служители, Чарлз Фич започва през лятото на 1843 г. да добавя към посланието за съдния час призива на втория ангел: „Вавилон падна“ и от подобен пасаж (Откр. 18:4): „Излезте от нея, народе мой“. Това послание достига своя връх по време на движението на „седмия месец“ през лятото и есента на 1844 г.

Но, колкото и да е странно, третият ангел едва беше споменат от хилядите, които дадоха това, което те вярваха, че е посланието на Небесния „страшен час“ на земята за това време. Едва след 1844 г. ролята на третия ангел просветна в съзнанието на групата адвентисти, спазващи съботата. Така тройното послание на небесното трио получи своето кулминационно място през следващите десетилетия в движението на адвентистите от седмия ден.

IX. „Белегът на звяра“, свързан с папската власт и авторитет

Уиклифитите свързват „белега“ с папския Антихрист. – Християнските учени периодично са размишлявали върху значението на идващия „белег на звяра“. Очевидно първият, който го е направил, е Киприан (ок. 200–258 г.), епископ на Картаген. Той го е свързал с идващия Антихрист. Обсъждането му е ставало все по-често от времето на последователите на Уиклиф, като Уолтър Брут, който определено го е свързал с папския Антихрист, седнал в „храма Божий“, и Джон Първи, който е тълкувал белега на ръката като дела, съответстващи на Антихриста.

Реформаторите тълкуват „белега“ като подчинение на папството. – Сред съвременниците на Лутер откриваме, че „белегът“ на папския звяр се отъждествява с подчинение на папството (Андреас Осияндър) или с наложено папско поклонение и церемонии, осъществявани чрез неговите канони, декрети и церемонии (Николаус фон Амсдорф).

Други реформатори тълкували белега като отлъчваща сила на папството (преподавана от наследника на Цвингли, Хайнрих Булингер), вярност към звяра и практикуване на „делата на звяра“ (британският епископ Никълъс Ридли, мъченически убит през 1555 г.) и „невидимата изповед“ на подчинение на папската власт (Джон Нейпиър от Шотландия, великият математик).

„Белег“ и „печат“, считани за противоположности. – В периода след Реформацията немският пиетист Йохан Андреас Луций (1625–1686) от Дрезден тълкува белега на звяра като изповед на римската религия. Изтъкнатият английски учен сър Исак Нютон по интересен начин поставя Божия печат и „белега“ на звяра като контрастни противоположности. Той не ги дефинира, а ги свързва, във времето, с последния съден ден. Други писатели от 18-ти век разглеждат „белега“ като изповядване на вярата на корумпираната Римска църква (холандският богослов Кампегий Витринга) и като използване на потискаща сила от папството, за да наложи своя „белег“ на господство (д-р ла Флешер, сътрудник на Уесли).

Колониалните американци имат сходни концепции. – Същата обща екзегеза преобладаваше в Колониална Америка. „Белегът на звяра“ се разглеждаше като: получаване на заповеди от Римската църква (Джон Котън); подчиняване на „Папските закони“ чрез приемане на неговото върховенство или чрез „някакъв открит знак на общение с него“ (Конгрегационалистски мирянин, Едуард Холиоок, 1658); или подчинение на и съюз с папството (Пол Дъдли, юрист от Масачузетс, 1731).

Великобритания в началото на 19-ти век. — Андрю Фулър отбелязва, че белегът на папството Звярът е бил „противопоставен“ на „печата Божий“. Джеймс Халдейн Стюарт, участник в Пророческата конференция в Албъри Парк през 1826 г., пише за огромните наказания, предопределени да сполетят в католическите страни онези, които имат белега на звяра. В Съединените щати Робърт Рийд (починал през 1844 г.), реформиран презвитериански свещеник от Ери, Пенсилвания, гледа на белега на звяра като на папската църковна държава на Рим, знак за власт. Той смятал, че това би се отнасяло за всяка църква, показваща същите характеристики.

Такъв беше подготвителният фон за по-пълното разбиране, което да дойде при провъзгласяването на третата ангелска вест. Макар че преди това не е било прилагано от никого по въпроса за съботата, то е било свързвано последователно с подчинението на папската власт и практики, като някои го разпознават като свързано със закона на папството, в контраст с Божия закон.

Х. Последната от седемте чаши, свързани с последните дни

В категорията „Последни неща“ – Тертулиан и Победоносец (3 век) поставят чашите в „последните времена“. Илюстрираният коментар на Беат (8 век) и коментарът на Бамберг върху Апокалипсиса (ок. 1000 г.) изобразяват ангелите, изливащи чашите на седемте последни бедствия. Достопочтеният Беда Британски (ок. 716 г.) ги докосва леко.

Историческо приложение.—Йоаким Флориски (12 век) вижда чашите като покриващи християнската ера, паралелно с печатите и тръбите, като петата чаша се излива върху лъжливите сред духовенството и манастирите, докато Божият престол става престол на звяра и Антихрист царува. Шестата чума пада върху Римската държава, или империята, или Нов Вавилон, а седмата очисти духовната църква. Оливи също поставя шестата чаша редом с шестия печат и шестата тръба. В периода преди Реформацията Джон Първи прави ангелите проповедници срещу Антихриста, като чашите съдържат проклетие за последователите на Антихриста. След това предговорът на Лутер към Апокалипсиса приписва седемте чаши на Реформацията. Много други през 17-ти и 18-ти век по подобен начин определят седемте чаши като съдби, които вече падат върху папството или Католическата църква, съсредоточени в Реформацията, но завършващи с Армагедон в последните времена. Сред тях са Томас Брайтман, Дейвид Пареус, Джоузеф Мийд (за когото пресъхването на Ефратския потоп е било предстоящото изтощение на Турската империя), Уилям Шеруин и Робърт Флеминг-младши.

Даниел Крамер от Щетин вярвал, че язвите са наказания върху папското християнство, но са се разпространили в продължение на много векове, както и Пиер Журийо и Шарл Добюз, които ги започнали съответно през 10-ти и 7-ми век, и Йохан Петри (1774), който смятал, че седмата чаша ще бъде излята около 1847 г., последвана от хилядолетието. Някои, като Едуард Кинг (1798), видели чашите в процес на изпълнение по време на Френската революция.

Различни възгледи сред американските екзегети. – В ранна колониална Америка мнозина вярвали, че чумите вече са в ход по тяхно време, като петата и шестата са паднали

върху папския Рим. Сред тях са Джон Котън, Самюъл Сюъл (1697), Самюъл Хопкинс (1793), конгрегационалистският теолог Джошуа Сполдинг (1796) и Джоузеф Латроп. Повечето от тях твърдят, че петата чаша е била излята по време на Реформацията и че сега са под шестата или седмата. Но президентът на Йейл, Тимъти Дуайт, учи, че петата чаша е била замесена във Френската революция, като шестата тогава се е очаквала. Имаше значителни различия в мненията дали шестата се отнася до папството или до Турция. От друга страна, Елханан Уинчестър, пишейки през 1794 г., вярваше, че и седемте чаши са все още бъдеще.

Последните чаши все още се смятаха за бъдеще. — Йохан Бенгел (1740) разглежда изливането на чашите, все още бъдеще по негово време. Така е правил и баптистският учен Джон Гил (починал през 1771 г.). Това е тенденция, която се наблюдава в няколко коментара, като тези на Матю Хенри и Томас Нютон, както и в анотираната Библия на Д'Ойли и Мант и Самотълкуващата се Библия на Браун.

Вяра в напредък на чумите — В началото на 19-ти век, в периода на адвентното пробуждане на Стария свят, редица писатели между 1800 и 1844 г. разглеждат темата за чашите и смятат, че те ще се случат по тяхно време. Мнозина, като Фабер, Кънингам, Гонтлет и Фрер, смятат, че чашите са започнали да се изливат по време на Френската революция. За повечето шестата е свързана с турците. Някои смятат, че петата е в ход, други - че шестата.

Сред американските пророчески тълкуватели, които не са привърженици на Милър, между 1798 и 1844 г., много се занимават с чашите, смятайки, че язвите са в ход. Някои ги започват по време на Реформацията, други с или по време на Френската революция. Както в Англия, петата е свързана с папството, а шестата най-често с турците.

Милъритите поддържат преобладаващ възглед. – В милеристкото движение не е имало особен или общ акцент върху седемте чаши. Милър е вярвал, че те са започнали да се изливат по време на Реформацията, с шестата чаша, изсушаването на турците, предстояща, и седмата в края. Хенри Дана Уорд, епископален свещеник от Ню Йорк, е разбирал, че последната от чашите идва във връзка със седмата тръба, при второто пришествие. Филимон Р. Ръсел е излял последната чаша върху папския звяр, а шестата – върху Ефратейския турчин. Една от по-ранните милеристки диаграми също ги е започнала с Реформацията, като петата е паднала върху престола на звяра чрез Френската революция, шестата – срещу турчините, а седмата – срещу света.

Сред адвентистите, спазващи съботата, които са формулирали своите доктрини между 1847 г. През 1855 г. се е приело становището, че седемте последни бедствия са бъдещи и започват след края на благодатния период, като петата бедствие е върху папството, шестата е събрала народите за Армагедон, а седмата е свързана с последните събития от земната история.

XI. „Вавилон“ от [Откровение 17](#) , приложен еднакво към Рим

Рим, езичник и папа. – Няколкото символа от Откр. 17 – изобразяващи крещящото жена, Вавилон, яздещ седемглавия, десетрог звяр или седнал на седемте хълма - са били тълкувани в ранната църква. Ириней Галски (починал около 202 г.) е отъждествил звяра със звяра от Откровение 13, а роговете са били считани за същите като тези на четвъртия звяр на Даниил, т.е. предсказаните десет разделения на Рим. Тертулиан, Викторин и други са изразили общото мнение, че Вавилон е означавал езически Рим.

За разлика от Августин, донатистът Тихоний прилагал „Вавилон“ към секуларизираната Римска църква и нейните светски епископи. Гръкът от седми век Андреас, архиепископ на Кесария, виждал Рим, яздещ Антихрист, като звяр. Преподобният Беда, в

8-ми век пише за блудницата, множеството от изгубените, седнали на звяра, чиито глави са царете на света, а осмата глава е Антихрист, царуващ в края на века. Беренго (вероятно края на 9-ти век) идентифицира блудницата като всички злодеи, но особено езическия Рим; той прави Антихрист седмата глава на звяра.

Йоаким Флориски определя Вавилон като Рим, тоест всички нечестиви от Християнска империя. Седемте глави на аления звяр той обявява за последователни преследващи царства, от еврейските преследвачи до сарацините. Той предупреди, че именно на синовете на Вавилон в Римската църква и Римската империя ще принадлежи участта на римското християнство. Пиер Жан д'Оливи си навлече официално порицание, като обявява Вавилон, описан в книгата Откровение, за представител на плътската, покварена Римска църква.

Средновековно приложение към папството. — Албигойците, както и валденсите, определили Римската църква като блудницата на Апокалипсиса.

По време на Ренесанса няколко католици прилагали Откр. 17 към Римокатолическата църква. В своята „Божествена комедия“ Данте (починал през 1321 г.) изобразява покварената Римска църква като безсрамна жена; същото правят и Михаил от Чезена, генерал на Сивите монаси, и Йоханес де Рупешиса, монах от миноритското управление при Климент VI, докато Франческо Петрарка, коронясан за поет лауреат (Рим, 1341 г.), идентифицира блудницата като папството в Авиньон.

Лидери от периода преди Реформацията, като Уолтър Брут и Джон Първи, учени по Лолардите, повтарят позицията, че Вавилон по водите е паралелен във времето на жената в пустинята. А Савонарола, по-късно изгорен на клада заради пророческата си вяра, осъждайки духовната невярност на Римската църква, смело я нарича голямата блудница на Апокалипсиса.

Ключова тема на изложението за Реформацията. – По време на Реформацията Мартин Лутер през 1520 г. и редица негови последователи отъждествяват папството или Римската църква с блудницата Вавилон. Тя е изобразявана многократно от съвременните художници като носеща отличителната тройна корона на главата си. Сред писателите, които отъждествяват жената Вавилон с Римската църква, са Матия Флаций и Хайнрих Булингер (1557 г.), както и британските тълкуватели Уилям Тиндейл, Никълъс Ридли, Томас Кранмър, Джон Бейл (1545 г.), Джон Джуъл (починал през 1571 г.) и Джон Нейпиър. Бейл и Нейпиър виждат папата като седмата глава или форма на римското управление върху звяра.

Контрареформаторите ограничават приложението до езически Рим. — В римокатолическото По време на контрареформацията това универсално свидетелство беше осъдено и отречено от Луис де Алкасар, който настояваше, че Вавилон е ограничен до езическия Рим от миналото, и от Франсиско Рибера, който го виждаше едновременно като езически Рим и християнски Рим от времето на бъдещия Антихрист, след като той ще се откъсне от папите. Виегас и Лапиде се съгласиха с Рибера.

Единообразно поддържана в периода след Реформацията. — След Реформацията много известни тълкуватели поддържат историческата протестантска позиция относно Откр. 17, включително Герхард Крамер, Шпенер и Бенгел в Германия; Пакар, Журио и Филипо във Франция; и във Великобритания, крал Джеймс I, Мед, Шеруин, Кресенер, Исак Нютон, Уистън, Томас Нютон, Уесли и други.

Съществува паралелен списък от тълкуватели в колониална и ранна национална Америка, заемащи по същество едни и същи позиции – от Джон Котън и Роджър Уилямс до Тимъти Дуайт, президент на Йейл.

Съвпадение през 19 век. – Също толкова поразително е единообразието в мненията сред тълкувателите на адвентното пробуждане на Стария свят в началото на 19 век относно римския Вавилон. Най-често седмата глава на звяра е папска. Дори йезуитът Лакунца настояваше, че апокалиптичната блудница е папският Рим, а не, както католическите коментатори обикновено твърдяха, Рим от далечното минало или бъдеще.

В Америка между 1798 и 1844 г., както сред немилеристките, така и сред милеристките тълкуватели, позициите на вековните протестантски тълкувания продължават да бъдат подчертавани. Но една нова концепция – че Вавилон сега включва отстъпничеството и в протестантските дъщери – излиза на преден план. Адвентистите, спазващи съботата, като цяло се съгласяват с милеристките, макар че като цяло смятат осмата глава на звяра за папски Рим. Но по-новите точки са били предвидени от по-ранните автори. Хармонията на вековете е впечатляваща.

Протестантите запазват духа на Вавилон. – Едва след Реформацията тълкувателите започват да предполагат, че папският „Вавилон“ от Откр. 17, бидейки „майка“, е имал дъщери, носещи същото фамилно име. Изразявайки убеждението, че определени протестантски организации или съюзът между държавата и църквата като цяло са запазили някои от характеристиките и грешките на папството, те започват от време на време да ги споменават като Антихрист или „Вавилон“. Сред тях са известни неконформисти като Робърт Браун, Хенри Бароу, Джон Милтън, а в колониална Северна Америка – свободолюбивият Роджър Уилямс и баптисткия историк Айзък Бакъс.

А Самюъл Хопкинс, конгрегационалистски теолог, заявява, че малко протестантски църкви или отделни лица са излезли изцяло от Рим, „майка на всички лъжливи доктрини, суеверия, неверие и отвратителни практики в протестантския свят“.

Свидетел от деветнадесети век. – През 19-ти век различни англикански и неконформистки лидери говорят за католическата „майка“, която има протестантски „дъщери“, носещи някои от майчините характеристики. Хю М'Нийл казва, че Вавилон обхваща „цялата антихристиянска система на западната империя“. Дейвид Симпсън, ангеликан, твърди, че протестантските църкви „от всякаква деноминация“, които споделят същия дух като Рим или „са въвели доктрини и церемонии, враждебни на чистото и неподправено Евангелие на Христос“, трябва да споделят нейната съдба; и изразява опасения, че Англиканската църква трябва да се счита за „най-голямата дъщеря“. В Северна Америка в началото на 19-ти век мнозина пишат силно за протестантските „дъщери“. Сред тях са Елиас Смит от Christian Connection, Лоренцо Дау от методистите, Джон Томас от христеделфианците, Самюъл М. Маккоркъл от Disciples и Исак Т. Хинтън от баптистите.

Милърити отправят призив „Излезте“. – Тъй като Милъритите се сблъскаха с нарастваща църковна опозиция срещу доктрината си за Второто пришествие, много хора, както духовници, така и миряни, бяха лишени от църковно членство. Към средата на 1843 г. Фич започна да отправя призив: „Излезте от Вавилон“. Милър не се съгласи, но до септември 1844 г. Джошуа В. Хаймс, който стоеше до Милър, отправи призив за отделяне. Милъристите все повече чувстваха, че трябва да „излязат“ от протестантските дъщерни църкви, които бяха пропити с опетнените доктрини на Вавилон и определено отхвърляха великото послание на Бог за съда, което според тях Милъризмът провъзгласяваше.

Това е бил фонът на вярването, поддържано от онези милеристи, които станали първите Адвентисти от седмия ден, че движението на Милър е провъзгласило втората ангелска вест от Откр. 14.

XII. Второто пришествие, хилядолетието и вечното състояние

Ранноцърковен премилениализъм. – Най-ранните доникейски писатели, които са изложили 1000-те години от Откровение 20, са премилениалисти, т.е. те са вярвали, че второто пришествие на Христос ще бъде съпроводено с възкресението на праведните и последвано от хилядолетието, с второто или общото възкресение в неговия край. Ранните хилиасти, както са били наричани, са вярвали, че възкресените праведници ще царуват с Христос на тази земя по време на хилядолетието и че окончателното преобразяване на всички праведници в „ангелско“ или вечно състояние няма да се случи до края на хилядолетието. Това земно царство е имало столица, според някои (Юстин Мъченик, Иринеи), в Йерусалим, възстановен или в божествено построен Свети град, със спускането на Новия Йерусалим в края на хилядолетието. Тертулиан обаче е спуснал Новия Йерусалим „от небето“ по време на хилядолетието, с вечността на небето след пожара на земята.

Хилиастите прилагали буквално пророчествата за царството от Стария завет към хилядолетието; те си представяли невероятно плодородие и изобилие, победа и господство над народите и просперитет. Но те не били като съвременните „буквалисти“ от футуристичната школа за тълкуване. Ранните премилениалисти твърждали, че светиите, които били преследвани от Антихрист преди второто пришествие, и светиите, които щяли да царуват в хилядолетното царство след пришествието, не били буквалните евреи, а християните – църквата, истинският Израел, наследниците на обещанията за царството. Нито пък били това, което днес наричаме футуристи, защото виждали пророчествата да се изпълняват в историята, а бъдещите развития, като например Антихриста, да се разгръщат вече в тяхното време и да продължават до края.

Августинизмът измества премилениализма. – Но простата вяра в хилядолетието като следващо Второто пришествие, широко разпространена в ранната църква, става все по-оцветена от езическите и еврейските концепции, свързани с него – фантастичните и материалистични елементи. В крайна сметка това довежда милениализма до немилост пред лицето на нарастващата тенденция към алегоризъм (повлиян от Ориген, Дионисий Александрийски и други) и популяризирането, обогатяването и възвеличаването на църквата от Константин. Премилениалният постулат, който включва божествена намеса и катастрофален край на епохата, е оставен настрана, тъй като разрастващата се Католическа църква започва да се разглежда като пророкуваното Божие царство, Новия Йерусалим.

Августин (V век) е стандартизирал в продължение на повече от хиляда години възгледа, че Хилядолетието е започнало с Първото пришествие, с първото духовно възкресение, вече вързания Сатана и царството на светиите, въплъщаващо църквата, разпростиращо се по земята. Това е било средновековното разбиране и всъщност основата на концепцията за религиозно-политическото господство на папството.

През 12-ти век Йоаким, който отново измества акцента към историческото тълкуване на Апокалипсиса, не отрича августиновото хилядолетие, но въпреки това излага мнението, че връзването на Сатана, в пълния смисъл, е все още в бъдещето, в началото на очакваната „Епоха на Духа“. Това е началото на нарастващ разрыв.

Ранните реформатори се придържат към августиновото хилядолетие. — Лутер се противопоставя на твърдението на Рим, че е Новият Йерусалим, като заявява, че това е Вавилон. Но повечето от ранните реформатори във всички земи все още се придържат към модифицирана форма на августиновия възглед за хилядата години. Няколко писатели, като Франсоа Ламбер, Михаел Серветус, Себастиан Кастелио от Базел, поставят хилядата години в бъдещето, но все още няма обща промяна в този възглед.

Миде — Възстановител на премилениализма. — Възстановяването на премилениализма в протестантството до голяма степен е постигнато и популяризирано от Джоузеф Миде от Кеймбридж, който твърди, че второто пришествие ще унищожи Антихриста и ще постави началото на хилядолетието, ограничено от двете възкресения. Миде говори за Новия Йерусалим като на земята по време на хилядолетието, но вярва, че светиите ще бъдат на небето след края му. Мъжете от Петата монархия като цяло стояха на платформата на бъдещо хилядолетие на земята, въпреки че някои от тях, в усилията си да го поставят начело, са се придържали към постмилениалистки, а не към премилениалистки възглед.

Други писатели, като Томас Гудуин, Уилям Шеруин, Томас Бърнет, Йохан Пискатор и Робърт Флеминг-младши, всички те са застъпници на премилениалната гледна точка.

Проектирана революционна постмилениална гледна точка. — Даниел Уитби, англикански ректор През 1703 г. Солсбъри, Англия, въвежда революционната теза за постмилениализма, според която националното установяване на евреите и свалянето от власт на папата и турците, обръщането на света във вярата, което той нарича „първо възкресение“, ще въведе всеобщо царуване на праведност, мир и победа за хиляда години преди второто пришествие.

В тази теория Уитби е последван от холандския професор Кампегийс Витринга и други, макар че епископ Томас Нютън, Джон Гил, Георг Херман Гиблер, Джоузеф Галоуей и много други през 18 век са били в пряка опозиция. Но постмилениализмът е завладял протестантизма – особено нарастващото рационалистично крило – и се е появил в стандартни коментари като тези на Матю Хенри, Томас Скот и Адам Кларк.

Колониална Америка предимно премилениализъм. – В колониална Северна Америка поне един ранен писател, Томас Паркър, се е придържал към модифицирана форма на августиновата теория за хилядолетието. Иначе възроденият премилениалистки възглед, с неговото буквално възкресение и идване, е бил стандартен. Джонатан Едуардс, през 1774 г., приема постмилениалния постулат на Уитби и е последван от Джоузеф Белами (1758 г.) и Самюъл Хопкинс (1793 г.). В началото на 19 век постмилениализмът е преобладаващият възглед в църквите, а след това идва нарастващият протест срещу възродения и войнствен премилениализъм.

Премилениализъм в началото на 19-ти век. – В Европа, в зората на 19-ти век, Много тълкуватели започнали да преразглеждат доктрината за премилениалното второ пришествие. Сред първите били двама католици – отец Бернар Ламбер от Франция и изгнаният чилийски йезуит Мануел де Лакунца от Испания и Италия. Тези двама писатели, макар и да запазват католическия си футуризм, изоставили августиновото хилядолетие, твърдейки, че хилядолетното царство ще бъде лично царуване на Христос на земята и няма да настъпи до второто пришествие и унищожението на църковния Антихрист (който единият тълкувал като папите на последните дни, другият – като духа на отстъпничеството в църквата).

Широкото разпространение на английския превод на „Лакунца“ на Ървинг силно повлия някои писатели в британското адвентно пробуждане. В това движение различни личности, общества, конференции и периодични издания бяха обединени относно личното пришествие на Христос като откриващо хилядолетието, за разлика от утопичното очакване на постмилениалистите, и повечето от тях бяха „историцисти“ и поддържаха стандартния протестантски възглед за папския Антихрист. Тълкуванията обаче варираха по отношение на пророческите дати и събитията, водещи до края. Мнозина гледаха на 1843, 1844 или 1847 г. като на края на 2300-те дни, които някои смятаха за началото на хилядолетието; мнозина очакваха хилядолетието да

започват около 1866 г. Имаше различия относно това дали земята трябваше да бъде обновена в началото на хилядолетието или в неговия край; дали небесният Йерусалим трябваше да слезе като столица на хилядолетието или само във вечното състояние; дали светиите ще царуват на земята или на небето, като едновременно с това ще съществува земно царство. Повечето от тях вярваха, че евреите трябваше да бъдат обърнати във вярата и възстановени в земята си преди или по време на хилядолетието.

В атаката си срещу постмилениалистското „одухотворение“ те наблягат силно на „буквализма“ и през 30-те години на 19-ти век все по-голям брой започват да застъпват футуристични възгледи. Това започва на конференциите в Албъри (1826–1830), на които вниманието е насочено към футуризма на Лакунца и Мейтланд (тълкувателят, чиито възгледи за бъдещето и антихриста са добре използвани от Нюман в Оксфордското движение). Той е доразвит в откровенията на Ървинг и в ученията на Дарби на конференциите в Пауърскорт (1830 г. и нататък), макар че в началото е възприет от малцина. Този нов футуризм е завръщане към ранния църковен хилиазъм от тип, който е оцветен с еврейски и езически идеи за буквално, земно царство; но той се превръща в нов възглед, в който ревността за буквализъм отвежда футуризма до крайност и в посока, нечувана в ранната църква. Едва десетилетия по-късно обаче междуденоминационният премилениализъм започва до голяма степен да се идентифицира с разработената дарбиистка система на футуризма, която разделя второто пришествие на грабването и идването в слава; отделя 70-та седмица и други пророчества от контекста им с времето на цялата християнска епоха; отделя вярващия евреин от църквата и църквата от завета, обещанията и пророчествата; противопоставя закона на благодатта; и отклонява големи части от Новия завет от църквата.

Но през 1840-те години повечето премилениалисти са били историцисти, а „юдаизиращият“ аспект на буквалистичния хилиазъм не е попречило на американските милерити да считат буквалистите за съюзници в борбата с постмилениализма. И все пак основната разлика между „милеритите“ (включително някои, обединени с тях, които не са съгласни с Милър относно очакваната дата на второто пришествие) и буквалистите е очевидна в два основни милеритски принципа: (1) Милеритите отричали буквализма, който изисквал хилядолетното царство да изпълни всички старозаветни пророчества за евреите, като твърждали, че евреите и езичниците, без разлика, са наследници на пророчествата само като християни. (2) Те отричали „временната“ природа на хилядолетното царство; тоест, те вярвали, че второто пришествие трябвало да донесе огнено обновление на земята и преобразяване на светиите към безсмъртие, така че единственото хилядолетно царуване ще бъде това на светиите, първият етап от вечното състояние, което ще бъде просто прекъснато след хиляда години от възкресението на спасените, за да получат окончателното си възмездие. Това като цяло е било мнението, поддържано от различните адвентни организации, развили се от милеритското движение от 1844 г.

Пионерите на адвентистите от седмия ден запазили голяма част от милеристкия възглед, но го поставили обновлението на земята в края на хилядолетието и постави светиите на небето през този период, помагайки в делото на съда, след което Светият град щеше да слезе на земята, за да остане там за вечността.

Такъв е историята на милениализма и неговото наследство през вековете. И такъв е наследството, наследено от световното пробуждане по време на второто адвентство в началото на 19 век.

В заключение. – Очевидно е, че това обсъждане на историята на пророческото тълкуване е кратко – твърде кратко, за да се отдаде пълна отговорност на темата. Не беше възможно да се пренебрегне

да се вземат предвид онези основни принципи на тълкуване, които трябва да служат като критерий за стойността на различните възгледи за Апокалипсиса, които са били поддържани от различни тълкуватели през вековете. Въпреки това, простото изброяване на тези възгледи, което разкрива все по-задълбочено разбиране за значението на апокалиптичните символи на Откровението, може да се окаже полезно при тълкуването на тази последна книга от Библията.

Библиография Колекции

Колекция от адвентни източници. Вижте записа, [том IV](#), [стр. 76](#).

Приключенска колекция. Вижте записа, [том IV](#), [стр. 77](#).

Единични произведения

Относно библиотеките, в които могат да бъдат намерени някои от изброените тук произведения, вижте [том IV](#), [стр. 77](#).

БАКЪС, АЙЗАК. Безкрайното значение на послушанието на вярата и на отделянето от света. 2-ро [издание](#).

Бостън: Самюъл Хол, 1791. Определя втория звяр като протестантски; майката, Вавилон, има дъщерни църкви.

БЕЙКЪН, ДЖОН. Предположения за пророчествата; Написано в началото на 1799 г. Бостън: Дейвид

Карлайл, 1805 г. Представя втория звяр от [Откр. 13](#) като корумпирано духовенство в протестантството; два рога, идентифицирани като гражданска и религиозна свобода.

БЕЙЛ, ДЖОН. Избрани произведения на Джон Бейл, доктор по философия, епископ на Осори. Съдържащи изследванията на лорд Кобъм, Уилям Торп и Ан Аскю, както и „Образът на двете църкви“. Редактирано за Паркърското общество от преподобния Хенри Кристмас. Кеймбридж: The University Press, 1849. Обхваща църкви, печати, тръби, зверове.

БЕДА, ПРЕПОДОБНИЯТ . Обяснението на Апокалипсиса от преподобния Беда. Превод от Едуорда Маршал.

Оксфорд и Лондон: Джеймс Паркър и Ко., 1878. Най-ранното тълкуване на Откровение във Великобритания.

БЕНГЕЛ, ЙОХАН АЛБРЕХТ. Erklärte Offenbarung Johannis oder vielmehr Jesu Christi. Штутгарт: о.

Бродхаг, 1834. Представя историческа интерпретация и бъдещо двойно хилядолетие.

БРАЙТМАН, ТОМАС. Работниците на онзи известен, преподобен и учен богослов, г-н То. Брайтман.

Лондон: Отпечатано от Джон Фийлд за Самюъл Картрайт, 1644 г. Набляга на тръби, зверове и точки; опровергава футуризма.

[БРУКС, ДЖОШУА У.]. Елементи на пророческото тълкуване. Лондон: Р. Б. Сийли и У. Бърнсайд, 1836.

Снимки на Адвентското пробуждане от 19-ти век.

БРЮТ, УОЛТЪР И ДРУГИ. Съчинения и анализи на Брют, Торп, Кобъм, Хилтън, Пекок, Билни и други; с „Фенерът на светлината“, написан около 1400 г. [сл. Хр.](#) Филаделфия: Презвитериански издателски съвет, 1842 г. Включва ранни британски възгледи за Откровението.

БУЛИНГЕР, ХАЙНРИХ. Сто проповеди върху Апокалипсиса на Исус Христос. Английско [издание](#). Лондон: Йоан

Ден, 1561 г. Обобщава по-ранни тълкувания на пророчествата и прави папството втория звяр от [Откр. 13](#).

КОТЪН, ДЖОН. Тълкуване на тринадесета глава на Откровението.

... Взето от устата му в

Кратко писане. Лондон: Отпечатано за Лийвел Чапман, 1655. Проповеди, произнесени 1639–40; звярът от [Откр. 13](#) е папството.

КРЕСЕНЕР, ДРУ. Демонстрация на първите принципи на протестантските приложения на Апокалипсиса.

Лондон: Отпечатано за Томас Кокърил [1690]. Датират 1260 години от Юстиниан до [около](#) 1800 г.

КРОЛИ, ДЖОРДЖ. Апокалипсисът на Свети Йоан. Вижте записа, [том IV](#), [стр. 77](#). Подчертава приложението към Църквата на Рим; двама свидетели са две завещания.

КЪНИНГЕМ, УИЛЯМ. Дисертация върху печатите и тръбите на Апокалипсиса; и пророческия период от дванадесетстотин и шестдесет години. Лондон: Дж. Хачард, 1813. Първият ангел от [Откр. 14](#) вече лети; последната криза предстои.

ДУАЙТ, ТИМОТИ. Беседа в две части. Ню Хейвън: Хау и обезлесяване, 1812. Дискусия върху [Откр. 12](#) до [16](#).

ЕЛИЪТ, Е[ДУАРД] Б[ИШОП]. Noxae Apocalypticae; или Коментар върху Апокалипсиса. Вижте записа, [том IV](#), [стр. 77](#). Съдържа обширни и достоверни дискусии за авторите на Откровение през цялата християнска епоха.

ФИЧ, ЧАРЛЗ. „Излезте от нея, народе мой“, препечатано в Midnight Cry, 21 септември 1843 г. Първото милеритско съобщение за втората ангелска вест, проповед от автора на „пророческата карта от 1843 г.“

- ФЛЕМИНГ, РОБЪРТ. Апокалиптичен ключ. Изключително разсъждение за възхода и падението на папството; или Изливане от чашите. Отпечатано от оригинала, публикувано [в неговите „Разсъждения върху няколко теми“] през 1701 г. Лондон: Г. Тери [1793]. Прогнозира Френската революция като прелюдия към папска рана.
- ФРУМ, ЛЕРОЙ Е. Пророческата вяра на нашите бащи. Вашингтон: Review and Herald Publishing Асоциация, 1946–1954. 4 **тома**. Изчерпателна история на пророческото тълкуване, базирана на оригинални източници. Предоставя пълна библиография, ключови откъси.
- ФРАЙ, ДЖОН. Наблюдения върху неизпълнените пророчества на Писанието, които все още не са получили своето Постигание, преди пришествието на Господа в слава или при установяването на Неговото вечно царство. Лондон: Джеймс Дънкан, 1835. Приключва 391 години шеста тръба през 1844 г.
- F[UNCK], J[OHANN], предполагаем автор. Anleitung zum verstandt im Buch, das Man nennet Apocalypsis. с предговор от Меланхтон. Витенберг: Захария Енгелхаубт, 1559. Систематично отразяване на Апокалипсиса по време на Реформацията.
- ГУДУИН, ТОМАС. Тълкуванията на известния божествен деятел Томас Гудуин върху част от Посланието до ефесяните и върху книгата Откровение. Лондон: Симпкин, Маршал и Ко., 1842. Разпределени турски и папски времеви периоди и бъдеще на хилядолетието.
- ЙОАКИМ ОТ ФЛОРИС. Expositio Magni Prophete Abbatis Joachim in Apocalipsim. Venetijs: In Edibus Francisci Bindoni ac Maphei Pasini Socii, 1527. [Пълен фотостат в колекцията от източници на Адвент.] В този коментар (написан около 1190 г.) и съпътстващата работа, Concordia, историческият възглед на Апокалипсиса е възстановен и принципът година-ден е приложен към 1260-те дни.
- ЖУРИЕ, ПИЕР. Изпълнението на библейските пророчества или приближаващото избавление на Църква. Преведено от новото френско издание. Лондон: [nn], 1687. Франция е определена като „десета част“ от папския град.
- КИЙУЪРТ, ТОМАС. Практическо обяснение на Откровението на Свети Йоан. Лондон: Авторът, 1828. Съдържа табличен преглед на Откровение със съответните части от Даниил.
- КИНГ, ЕДУАРД. Бележки върху знаменията на времето. Препечатано от лондонското издание от 1799 г. Филадельфия: Jas. Хъмфрис, 1800 г. Обявява изпълнението на 1260 години през 1798 г.
- ЛА ФЛЕШЕР, ЖАН ГИЙОМ ДЕ. Посмъртни произведения на покойния преп. Джон Уилям дьо ла Флетчер. 3d **изд.** Лондон: (Methodist) Conference Office, 1800. Предсказва предстоящата Френска революция; влияние върху папството.
- ЛИЧ, ДЖОСИЯ. Вероятността за Второто пришествие на Христос около 1843 г. **сл. Хр.** Лондон: Отпечатано от FL за Фил. Стивънс, 1650. (Включено в неговите произведения, издание от 1648 г.) Синхронизира еквивалентни периоди от 1260 години; възстановява премилениализма.
- МИЛЪР, УИЛЯМ. Доказателства от Писанието [sic] и история за Второто пришествие на Христос, около 1843 г. Трой [Ню Йорк]: Кембъл и Хупър, 1836. Полага основите за милеристки тълкувания върху Откровението.
- Нейпиър, Джон. Просто откритие на цялото откровение на Свети Йоан: Изложено в два трактата. Единбург: Р. Уолдегрейв, 1593. Първо шотландско тълкуване на Откровението; широко приложение на принципа за годината и деня.
- НЮТОН, СЪР АЙЗАК. Наблюдения върху пророчествата на Даниил и Апокалипсиса на св. Йоан. Лондон: J. Дарби и Т. Браун, 1733 г. Дати на периоди от 150 и 391 години; свързва „печата“ на Бог с Деня на изкуплението и съда.
- НЮТЪН, ТОМАС. Дисертации върху пророчествата. Нортхамптън, Масачузетс: Уилям Бътлър, 1796. Разпределя време периоди на пета и шеста тръба; бъдеще на хилядолетието.
- ОЛИВИ, ПИЕР ЖАН Д'. [Postilla in Apocalypsim.] Париж: Bibliothèque Nationale, **MS**. Latin 713. [Пълен микрофилм в колекцията Advent Source.] Представя гледни точки на средновековните спори, идентифициращи Вавилон с Римската църква.
- Адвентистите от седмия ден отговарят на въпроси относно доктрината. Вашингтон, окръг Колумбия: Review and Herald, 1957. 704 **стр.** Съдържа дискусия. Съдържа възгледи и школи на мисълта относно хилядолетието.
- СПАЛДИНГ, ДЖОШУА. Чувства относно идването и царството на Христос... в девет лекции; с приложение. Салем [Масачузетс]: Томас К. Кушинг, 1796. Акцентиращ върху завръщането на премилениалната надежда и съпътстващите я събития.
- ТИНДЕЙЛ, УИЛЯМ. [Съчинения.] **Том** 1: Доктринални трактати [и др.]; **том** 2: Изложения и бележки [и др.]; **том** 3: Отговор на диалога на сър Томас Мор [и др.] Редактирано за Паркърското общество от Хенри Уолтър. Кеймбридж: Университетското издателство, 1848–50. Подчертава папството като Вавилон и Антихрист.
- ВИКТОРИНУС. Съчинения, преведени от Робърт Ърнест Уолис, в **ANF**, **том** 7, **стр.** 339–360. Най-ранният систематичен коментар върху Апокалипсиса; основан на принципите на паралелното повторение.

УОРД, ХЕНРИ ДЕНА. Блага вест. „Защото наближи небесното царство.“ Ню Йорк: Даниел Апълтън.
1838. Представя независими възгледи, забележително сходни с тези на Уилям Милър.

_____. „История и учение на хилядолетието“, в Първия доклад на Генералната конференция на
Християни, очакващи Адвента. Бостън: Джошуа В. Хаймс, 1841. Представен е обзор на историята на истинския и
фалшивия милениализъм.

УИСТЪН, УИЛЯМ. Есе върху Откровението на Свети Йоан, що се отнася до миналото и настоящето.
Кеймбридж: University Press, 1706. Подчертава принципа ден-година за пророческите времеви периоди.

УИТБИ, ДАНИЕЛ. Перифраза и коментар върху Новия завет. Лондон: Отпечатано от Дж. Барбър за Ауншам и Джон
Чърчил, 1706. 2 тома. Проектира тезата за постмилениализма; одухотворява първото възкресение и
хилядолетното царуване.

1

¹ Никол, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с ексегетични
и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Фил. 1:1).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.